

तैत्तिरीय-मन्त्रकोशः प्रथमो भागः

SRI RAMAKRISHNA MATH

**16, RAMAKRISHNA MATH ROAD,
MYLAPORE, MADRAS-600 004.
INDIA.**

॥ तैत्तिरीय-मन्त्रकोशः ॥

प्रथमो भागः

तैत्तिरीयोपनिषत्

तैत्तिरीयारण्यकम्—सूर्यनमस्कार-मन्त्राः

श्रीरामकृष्ण मठः

मयिळापूर :: मद्रास-४.

Published by

© The President

SRI RAMAKRISHNA MATH

16, Ramakrishna Math Road,

Madras-600 004

All Rights Reserved

Fifth Impression

5M 3C -1980

PRINTED IN INDIA

PHOTO OFFSET PRINTED BY

NAVBHARAT PRINTERS & TRADERS

231 ROYAPETTAH HIGH ROAD MADRAS-600 014

॥ श्रीः ॥

॥ तैत्तिरीयोपनिषत् ॥

प्रथमः प्रश्नः

शिक्षावल्ली

सांहितीर्देवता उपनिषत्

हरिः ओ(४)म्

शान्ति-पाठः

शन्नो मित्रः शं वरुणः....ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

शं नो मित्र-शं वरुणः । शं नो भवत्वर्थमा । शं
न इन्द्रो बृहस्पतिः । शं नो विष्णु-रुरुक्रमः । नमो ब्रह्मणे ।
नमस्ते वायो । त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि । त्वामेव प्रत्यक्षं ब्रह्म
वदिष्यामि । ऋतं वदिष्यामि । सत्यं वदिष्यामि । तन्मामवतु ।
तद्वक्तार-मवतु । अवतु माम् । अवतु वक्तारम् । ओं शान्तिश्शान्ति-
श्शान्तिः ॥ १ ॥

शिक्षाशास्त्रार्थसङ्ग्रहः

शीक्षां व्याख्यास्यामः । वर्ण-स्वरः । मात्रा बलम् । साम
सन्तानः । इत्युक्त-शीक्षाध्यायः ॥ २ ॥

संहितोपासनम्

सह नौ यशः । सह नौ ब्रह्मवर्चसम् । अथात-स्सगंहिताया
उपनिषदं व्याख्यास्यामः । पञ्चस्वधिकरणेषु । अधिलोकमधि-ज्यौ-
तिष-मधिविद्य-मधिप्रज-मध्यात्मम् । ता महासगंहिता इत्याचक्षते ।
अथाधिलोकम् । पृथिवी पूर्वरूपम् । द्यौ- रुत्तररूपम् । आकाश-
स्सन्धिः ॥ ३.१ ॥

वायु-स्सन्धानम् । इत्यधिलोकम् । अथाधिज्यौतिषम् । अग्नि-
पूर्वरूपम् । आदित्य उत्तररूपम् । आपस्सन्धिः । वैद्युतस्सन्धानम् ।
इत्यधिज्यौतिषम् । अथाधिविद्यम् । आचार्य- पूर्वरूपम् ॥ ३.२ ॥

अन्तेवास्युत्तररूपम् । विद्या सन्धिः । प्रवचनगं सन्धानम् ।
इत्यधिविद्यम् । अथाधिप्रजम् । माता पूर्वरूपम् । पितोत्तररूपम् ।
प्रजा सन्धिः । प्रजननगं सन्धानम् । इत्यधिप्रजम् ॥ ३.३ ॥

अथाध्यात्मम् ॥ अधराहनु- पूर्वरूपम् । उत्तराहनु-
रुत्तररूपम् । वाक्सन्धिः । जिह्वा सन्धानम् । इत्यध्यात्मम् । इतीमा

महासंगहिताः । य एवमेता महासंगहिता व्यख्याता वेद ।
सन्धीयते प्रजया पशुभिः । ब्रह्मवर्चसेनाच्चाद्येन सुवर्मेण लोकेन ॥३०४॥

मेधादि-सिद्धयर्था आवहन्ती होम-मन्त्राः

यश्छन्दसा-मृषभो विश्वरूपः । छन्दोभ्यो ऽध्यमृतात्संबभूव ।
स मेन्द्रो मेधया स्पृणोतु । अमृतस्य देवधारणो भूयासम् । शरीरं
मे विचर्षणम् । जिह्वा मे मधुमत्तमा । कर्णाभ्यां भूरिविश्रुवम् ।
ब्रह्मणः कोशोसि मेधया पिहितः । श्रुतं मे गोपाय । आवहन्ती
वितन्वाना ॥ ४०१ ॥

कुर्वाणा चीर-मात्मनः । वासांसि मम गावश्च । अन्नपाने
च सर्वदा । ततो मे श्रियमावह । लोमशां पशुभिस्सह स्वाहा ।
आमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा । विमाऽऽयन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा ।
प्रमाऽऽयन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा । दमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा ।
शमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा ॥ ४०२ ॥

यशो जनेऽसानि स्वाहा । श्रेयान् वस्यसो ऽसानि स्वाहा ।
तं त्वा भग प्रविशानि स्वाहा । स मा भग प्रविश स्वाहा । तस्मिन्-
सहस्रशाखे । निभगा ऽहं त्वयि मृजे स्वाहा । यथाऽऽपः प्रवताऽऽ-

यन्ति । यथा मासा अहर्जरम् । एवं मां ब्रह्मचारिणः । धात-रायन्तु
 सर्वत-स्स्वाहा । प्रतिवेशोऽसि प्रमाभाहि प्रमापद्यस्व ॥ ४.३ ॥

व्याहृत्युपासनम्

भू-भुव-सुव-रिति वा एता-स्तिस्रो व्याहतयः । तासामु-
 हस्मै तां चतुर्थीम् । माहात्मस्य प्रवेदयते । मह इति । तद्ब्रह्म । स
 आत्मा । अङ्गान्यन्या देवताः । भूरिति वा अयं लोकः । भुव इत्य-
 न्तरिक्षम् । सुव-रित्यसौ लोकः ॥ ५.१ ॥

मह इत्यादित्यः । आदित्येन वाव सर्वे लोका महीयन्ते ।
 भूरिति वा अग्निः । भुव इति वायुः । सुव-रित्यादित्यः । मह इति
 चन्द्रमाः । चन्द्रमसा वाव सर्वाणि ज्योतीर्गुणि महीयन्ते । भू-रिति
 वा ऋचः । भुव इति सामानि । सुव-रिति यजूर्गुणि ॥ ५.२ ॥

मह इति ब्रह्म । ब्रह्मणा वाव सर्वे वेदा महीयन्ते । भू-
 रिति वै प्राणः । भुव इत्यपानः । सुव-रिति व्यानः । मह इत्यन्नम् ।
 अन्नेन वाव सर्वे प्राणा महीयन्ते । ता वा एताश्चतस्रश्चतुर्धा । चतस्र-
 श्चतस्रो व्याहतयः । ता यो वेद । स वेद ब्रह्म । सर्वेऽस्मै देवा
 बलिमावहन्ति ॥ ५.३ ॥

मनोमयत्वादि-गुणक-ब्रह्मोपासनया स्वाराज्य-सिद्धिः

स य एषोऽन्तर्हृदय आकाशः । तस्मिन्नयं पुरुषो मनोमयः ।
अमृतो हिरण्मयः । अन्तरेण तालुके । य एषस्तन इवावलम्बते ।
सेन्द्रयोनिः । यत्रासौ केशान्तो विवर्तते । व्यपोह्य शीर्षकपाले । भू-
रित्यमौ प्रतितिष्ठति । भुव इति वायौ ॥ ६*१ ॥

सुवरित्यादित्ये । मह इति ब्रह्मणि । आप्नोति स्वाराज्यम् ।
आप्नोति मनसस्पतिम् । वाक्पति-श्चक्षुष्पतिः । श्रोत्रपति-र्विज्ञानपतिः ।
एतत्ततो भवति । आकाशशरीरं ब्रह्म । सत्यात्म प्राणारामं मन
आनन्दम् । शान्तिसमृद्ध-ममृतम् । इति प्राचीनयोग्योपास्व ॥ ६*२ ॥

पृथिव्याद्युपराधिक-पञ्च-ब्रह्मोपासनम्

पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौर्दिशोऽवान्तरदिशः । अग्निर्वायुरादित्य-
श्चन्द्रमा नक्षत्राणि । आप ओषधयो वनस्पतय आकाश आत्मा ।
इत्यधिभूतम् । अथाध्यात्मम् । प्राणो व्यानोऽपान उदानस्समानः ।
चक्षुश्श्रोत्रं मनो वाक् त्वक् । चर्ममागंसगं स्नावाऽस्थि मज्जा ।
एतदधिविधाय ऋषि-रवोचत् । पाङ्क्तं वा इदं सर्वम् । पाङ्क्तनैव
पाङ्क्तं स्पृणोतीति ॥ ७ ॥

प्रणवोपासनम्

ओ-मिति ब्रह्म । ओमितीदं सर्वम् । ओमित्येत-दनुकृति ह
 स्म वा अप्योश्चावयेत्याश्चावयन्ति । ओ-मिति सामानि गायन्ति ।
 ओम् शो- मिति शस्त्राणि शंसन्ति । ओमित्यध्वर्युः प्रतिगरं
 प्रतिगृणाति । ओ-मिति ब्रह्मा प्रसूति । ओ-मित्यग्निहोत्र-मनु-
 जानाति । ओ-मिति ब्राह्मणः प्रवक्ष्यन्नाह ब्रह्मोपासनीति ।
 ब्रह्मैवोपाप्नोति ॥ ८ ॥

स्वाध्याय-प्रशंसा

ऋतं च स्वाध्यायप्रवचने च । सत्यं च स्वाध्यायप्रवचने च ।
 तपश्च स्वाध्यायप्रवचने च । दमश्च स्वाध्यायप्रवचने च । शमश्च स्वा-
 ध्यायप्रवचने च । अमयश्च स्वाध्यायप्रवचने च । अग्निहोत्रं च
 स्वाध्यायप्रवचने च । अतिथयश्च स्वाध्यायप्रवचने च । मानुषं च
 स्वाध्यायप्रवचने च । प्रजा च स्वाध्यायप्रवचने च । प्रजनश्च
 स्वाध्यायप्रवचने च । प्रजातिश्च स्वाध्यायप्रवचने च । सत्यमिति
 सत्यवचा राशीतरः । तप इति तपोनित्यः पौरुशिष्टिः । स्वाध्याय-
 प्रवचने एवेति नाको मौद्गल्यः । तद्धि तप-स्तद्धि तपः ॥ ९ ॥

ब्रह्मज्ञान-प्रकाशक-मन्त्रः

अहं वृक्षस्य रेरिवा । कीर्तिः पृष्ठं गिरे-रिव । ऊर्ध्वपवित्रो
वाजिनीव स्वमृत-मस्मि । द्रविणं सर्वर्चसम् । सुमेधा अमृतोक्षितः ।
इति त्रिशङ्को-वेदानुवचनम् ॥ १० ॥

शिष्यानुशासनम्

वेदमनूच्याचार्यो ऽन्तेवासिन-मनुशास्ति । सत्यं वद ।
धर्मं चर । स्वाध्यायान्मा प्रमदः । आचार्याय प्रियं धनमाहृत्य
प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः । सत्यान्न प्रमदितव्यम् ॥ धर्मान्न प्रम-
दितव्यम् । कुशलान्न प्रमदितव्यम् । भूतै न प्रमदितव्यम् । स्वाध्याय-
प्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम् ॥ ११*१ ॥

देवपितृकार्याभ्यां न प्रमदितव्यम् । मातृदेवो भव । पितृ-
देवो भव । आचार्यदेवो भव । अतिथिदेवो भव । यान्यनवद्यानि
कर्माणि । तानि सेवितव्यानि । नो इतराणि । यान्यस्माकं-
सुचरितानि । तानि त्वयोपास्यानि ॥ ११*२ ॥

नो इतराणि । ये के चास्मच्छ्रेयागंसो ब्राह्मणाः । तेषां त्वया
ऽऽसने न प्रशंसितव्यम् । श्रद्धया देयम् । अश्रद्धयाऽदेयम् । श्रिया

दे॒यम् । हि॒या दे॒यम् । मि॒या दे॒यम् । सं॒वि॒दा दे॒यम् । अथ॑ यदि ते
कर्म॑विचि॒कि॒त्सा वा वृ॒त्तवि॒चि॒कि॒त्सा वा स्यात् ॥ ११'३ ॥

ये तत्र॑ ब्रा॒ह्मणा॑-स्स॒म्भ॒र॒शिनः॑ । यु॒क्ता आ॒यु॒क्ताः । अ॒ल॒क्षा
ध॒र्म॑का॒मा॒स्युः । यथा॑ ते॒ तत्र॑ वर्ते॒रन् । तथा॑ तत्र॑ वर्ते॒थाः ।
अथा॑भ्याख्या॒तेषु॑ । ये तत्र॑ ब्रा॒ह्मणा॑-स्स॒म्भ॒र॒शिनः॑ । यु॒क्ता आ॒यु॒क्ताः ।
अ॒ल॒क्षा ध॒र्म॑का॒मा॒स्युः । यथा॑ ते॒ तेषु॑ वर्ते॒रन् । तथा॑ तेषु॑ वर्ते॒थाः ।
एष॑ आ॒देशः । एष॑ उप॒देशः । एषा॑ वे॒दोप॑निषत् । ए॒तद॑नुशा॒सनम् ।
ए॒वमु॑पा॒सित॒व्यम् । ए॒तमु॑चै॒तदु॑पा॒स्यम् ॥ ११'४ ॥

उत्तरशान्तिपाठः

शं नो॑ मि॒त्र-इ॒शं व॑रुणः । शं नो॑ भव॒त्व॒र्य॒मा । शं न॒ इन्द्रो॑
बृ॒ह॒स्प॒तिः । शं नो॑ वि॒ष्णु-रु॒रु॒क्रमः॑ । नमो॑ ब्र॒ह्म॒णे । नम॑स्ते वा॒यो ।
त्व-मे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्र॒ह्मा॒सि । त्वामे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्र॒ह्मा॒वा॒दिष॑म् । ऋ॒तम॑वा॒-
दिष॑म् । स॒त्यम॑वा॒दिष॑म् । तन्मा॑मा॒वीत् । तद्व॒त्कार॑मा॒वीत् ।
आ॒वी॒न्माम् । आ॒वी॒द्व॒त्कार॑म् । ओ॒ शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥

॥ हरिः ओ (३) स ॥

॥ प्रथम-प्रश्नस्समाप्तः ॥

द्वितीयः प्रश्नः

आनन्दवल्ली

याज्ञिकीर्देवता उपनिषत्

हरिः ओ (४) म्

शान्तिपाठः

सह ना-ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्वि ना-वधीत-मस्तु मा विद्विषावहै । ओ शान्तिः शान्तिः
शान्तिः ।

उपनिषत्सारसंग्रहः

ब्रह्मविदामोति परम् । तदेषो ऽभ्युक्ता । सत्यं ज्ञान-
मनन्तं ब्रह्म । यो वेद निहितं गुहायां परमे व्योमन् । सो ऽश्नुते
सर्वान् कामान्सह । ब्रह्मणा विपश्चितेति । तस्माद्वा एतस्मा-
दात्मन आकाश-स्संभूतः । आकाशाद्वायुः । वायो-रग्निः । अग्ने-
रापः । अद्भ्यः पृथिवी । पृथिव्या ओषधयः । ओषधीभ्यो ऽन्नम् ।
अन्नात्पुरुषः । स वा एष पुरुषो ऽन्नरसमयः । तस्येद-मेव शिरः ।
अयं दक्षिणः पक्षः । अयमुत्तरः पक्षः । अयमात्मा । इदं पुच्छं
अतिष्ठा । तदप्येष श्लोको भवति ॥ १ ॥

पञ्चकोशविवरणम्

अन्नाद्वै प्रजाः प्रजायन्ते । याः काश्च पृथिवीगुंश्रिताः ।
 अथो अन्नैनैव जीवन्ति । अथैन- दपियन्त्यन्ततः । अन्नगुंहि भूतानां
 ज्येष्ठम् । तस्मात् सर्वौषधमुच्यते । सर्वं वै ते ऽन्नमाप्नुवन्ति । ये
 ऽन्नं ब्रह्मोपासते । अन्नगुंहि भूतानां ज्येष्ठम् । तस्मात् सर्वौषध-
 मुच्यते । अन्नाद्भूतानि जायन्ते । जातान्यन्नं वर्धन्ते । अद्यतेऽति च
 भूतानि । तस्मादन्नं तदुच्यत इति । तस्माद्वा एतस्मादन्नरस-
 मयात् । अन्यो ऽन्तर आत्मा प्राणमयः । तेनैष पूर्णः । स वा एष
 पुरुषविध एव । तस्य पुरुषविघताम् । अन्वयं पुरुषविधः । तस्य
 प्राण एव शिरः । व्यानो दक्षिणः पक्षः । अपान उत्तरः पक्षः ।
 आकाश आत्मा । पृथिवी पुच्छं प्रतिष्ठा । तदप्येष श्लोको भवति ॥२॥

प्राणं देवा अनुप्राणन्ति । मनुष्याः पशवश्च ये । प्राणो हि
 भूताना-मायुः । तस्मात्सर्वायुषमुच्यते । सर्वमेव त आयु-र्यन्ति ।
 ये प्राणं ब्रह्मोपासते । प्राणो हि भूताना-मायुः । तस्मात्सर्वायुष-
 मुच्यत इति । तस्यैष एव शरीर आत्मा । यः पूर्वस्य । तस्माद्वा

एतस्मात्प्राणमयात् । अन्योऽन्तर आत्मा मनोमयः । तेनैष पूर्णः ।
 स वा एष पुरुषविध एव । तस्य पुरुषविधताम् । अन्वयं पुरुषविधः ।
 तस्य यजु-रेव शिरः । ऋदक्षिणः पक्षः । सामोत्तरः पक्षः ।
 आदेश आत्मा । अथर्वाङ्गिरसः पुच्छं प्रतिष्ठा । तदप्येष श्लोको
 भवति ॥ ३ ॥

यतो वाचो निवर्तन्ते । अप्राप्य मनसा सह । आनन्दं
 ब्रह्मणो विद्वान् । न विभेति कदाचनेति । तस्यैष एव शारीर आत्मा ।
 यः पूर्वस्य । तस्माद्वा एतस्मान्मनोमयात् । अन्योऽन्तर आत्मा
 विज्ञानमयः । तेनैष पूर्णः । स वा एष पुरुषविध एव । तस्य
 पुरुषविधताम् । अन्वयं पुरुषविधः । तस्य श्रद्धेव शिरः । ऋतं दक्षिणः
 पक्षः । सत्य-मुत्तरः पक्षः । योग आत्मा । महःपुच्छं प्रतिष्ठा ।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ४ ॥

विज्ञानं यज्ञं तनुते । कर्माणि तनुते ऽपि च । विज्ञानं
 देवास्सर्वे । ब्रह्म ज्येष्ठमुपासते । विज्ञानं ब्रह्म चैद्वेदं । तस्मा-
 च्चेन्न प्रमाद्यति । शरीरे पाप्मनो हित्वा । सर्वान् कामान् समश्नुत
 इति । तस्यैष एव शारीर आत्मा । यः पूर्वस्य । तस्माद्वा एतस्मा-

द्विज्ञानमयात् । अन्योऽन्तर आत्माऽऽनन्दमयः । तेनैष पूर्णः ।
 स वा एष पुरुषविध एव । तस्य पुरुषविधताम् । अन्वयं पुरुषविधः ।
 तस्य प्रिय-मेव शिरः । मोदो दक्षिणऽपक्षः । प्रमोद उत्तरऽपक्षः ।
 आनन्द आत्मा । ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा । तदप्येष श्लोको भवति ॥ ५ ॥

असन्नेव स भवति । अस-द्वद्भेति वेद चेत् । अस्ति
 ब्रह्मेति चेद्वेद । सन्त-मेनं ततो विदु-रिति । तस्यैष एव शारीर
 आत्मा । यः पूर्वस्य । अथातोऽनुप्रश्नाः । उताविद्वा-नमुं लोकं प्रेत्य ।
 कश्चन गच्छती ३ । आहो विद्वा-नमुं लोकं प्रेत्य । कश्चित्समश्नुता ३
 उ । सोऽकामयत । बहुस्यां प्रजायेयेति । स तपोऽतप्यत । स
 तप-स्तप्त्वा । इदग्- सर्व-मसृजत । यदिदं किञ्च । तत्सृष्ट्वा । त-
 देवानुप्राविशत् । तदनुप्रविश्य । सच्च त्यच्चाभवत् । निरुक्तं चा-
 निरुक्तं च । निलयनं चानिलयनं च । विज्ञानं चाविज्ञानं च । सत्यं
 चानृतं च सत्य-मभवत् । यदिदं किञ्च । तत्सत्य-मित्याचक्षते । तदप्येष
 श्लोको भवति ॥ ६ ॥

अभयप्रतिष्ठा

असद्वा इद-मग्र आसीत् । ततो वै सदजायत । तदात्मा-
 जग्ं स्वय-मकुरुत । तस्मा-त्तत्सुकृतमुच्यत इति । यद्वै तत्सुकृतम् ।

रसो वै सः । रसगं ह्येवायं लब्ध्वा ऽऽनन्दी भवति । को ह्येवान्यात्
कः प्राप्यात् । यदेष आकाश आनन्दो न स्यात् । एष ह्येवानन्दयाति ।
यदा ह्येवैष एतस्मिन्नदृश्ये ऽनात्म्ये ऽनिरुक्ते ऽनिलयने ऽभयं
प्रतिष्ठां विन्दते । अथ सोऽभयं गतो भवति । यदा ह्येवैष एतस्मि-
न्नदर-मन्तरं कुरुते । अथ तस्य भयं भवति । तत्त्वेव भयं विदुषो
ऽमन्वानस्य । तदप्येष श्लोको भवति ॥ ७ ॥

ब्रह्मानन्दमीमांसा

भीषाऽस्मा-द्वातः पवते । भीषोदेति सूर्यः । भीषा
ऽस्मादग्नि-श्चेन्द्रश्च । मृत्युर्धावति पञ्चम इति । सैषा ऽऽनन्दस्य
मीमांसा भवति । युवा स्यात्साधु युवाध्यायकः । आशिष्ठो
द्रिष्ठो बलिष्ठः । तस्येयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य पूर्णा स्यात् । स एको
मानुष आनन्दः । ते ये शतं मानुषा आनन्दाः । स एको मनुष्य-
गन्धर्वाणा-मानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते ये शतं मनुष्य-
गन्धर्वाणा-मानन्दाः । स एको देवगन्धर्वाणा-मानन्दः । श्रोत्रियस्य
चाकामहतस्य । ते ये शतं देवगन्धर्वाणा-मानन्दाः । स एकः पितृणां
चिरलोक-लोकाना-मानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते ये शतं
पितृणां चिरलोकलोकाना-मानन्दाः । स एक आजानजानां देवाना-

मानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते ये शतमाजानजानां देवाना-
 मानन्दाः । स एकः कर्मदेवानां देवानामानन्दः । ये कर्मणा देवा-
 नपियन्ति । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते ये शतं कर्मदेवानां देवाना-
 मानन्दाः । स एको देवाना-मानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते
 ये शतं देवाना-मानन्दाः । स एक इन्द्रस्यानन्दः । श्रोत्रियस्य चाका-
 महतस्य । ते ये शतमिन्द्रस्यानन्दाः । स एको बृहस्पते-रानन्दः ।
 श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते ये शतं बृहस्पते-रानन्दाः । स एकः
 प्रजापते-रानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । ते ये शतं प्रजापते-
 रानन्दाः । स एको ब्रह्मण आनन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य । स
 यश्चायं पुरुषे । यश्चासा-वादित्ये । स एकः । स य एवंवित् ।
 अस्मालोकात्प्रेत्य । एतमन्नमय-मात्मान-मुपसंक्रामति । एतं प्राण-
 मय-मात्मान-मुपसंक्रामति । एतं मनोमय-मात्मान-मुपसंक्रामति । एतं
 विज्ञानमय-मात्मान-मुपसंक्रामति । एतमानन्दमय-मात्मान-मुपसंक्रामति ।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ८ ॥

यतो वाचो निर्वर्तन्ते । अप्राप्य मनसा सह । आनन्दं ब्रह्मणो
 विद्वान् । न विभेति कुतश्चनेति । एतगं ह वा व न तपति ।

किमहं साधु नाकरवम् । किमहं पाप-मकरव-मिति । स य एवं
विद्वा-नेते आत्मानम् स्पृणुते । उभे ह्येवैष एते आत्मानम् स्पृणुते ।
य एवं वेद । इत्युपनिषत् ॥ ९ ॥

सह ना-ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै । तेजस्वि
ना-वधीत-मस्तु मा विद्विषावहै ॥ ओं शान्ति-श्शान्ति-श्शान्तिः ॥

हरिः ओ(३)म्

॥ द्वितीय-प्रश्नसमाप्तः ॥

तृतीय-प्रश्नः

भृगुवल्ली

वारुणीर्देवता उपनिषत्

हरिः ओ(४)म्

शान्तिपाठः

सह ना-ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्वि ना-वधीत-मस्तु मा विद्विषावहै । ओं शान्ति-श्शान्ति-
श्शान्तिः ॥

ब्रह्मजिज्ञासा

भृगुर्वै वारुणिः । वरुणं पितर-मुपससार । अधीहि
 भगवो ब्रह्मेति । तस्मा एतत् प्रोवाच । अन्नं प्राणं चक्षुरश्रोत्रं
 मनो वाच-मिति । तगं होवाच । यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते ।
 येन जातानि जीवन्ति । यत्प्रयन्त्यभिसंविशन्ति । तद्विजिज्ञासस्व ।
 तद्ब्रह्मेति । स तपो ऽतप्यत । स तपस्तप्त्वा ॥ १ ॥

पञ्चकोशान्तःस्थित-ब्रह्मनिरूपणम्

अन्नं ब्रह्मेति व्यजानात् । अन्नाद्धयेव खल्विमानि भूतानि
 जायन्ते । अन्नेन जातानि जीवन्ति । अन्नं प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति ।
 तद्विज्ञाय । पुनरेव वरुणं पितर-मुपससार । अधीहि भगवो ब्रह्मेति ।
 तगं होवाच । तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व । तपो ब्रह्मेति । स तपो
 ऽतप्यत । स तप-स्तप्त्वा ॥ २ ॥

प्राणो ब्रह्मेति व्यजानात् । प्राणाद्धयेव खल्विमानि भूतानि
 जायन्ते । प्राणेन जातानि जीवन्ति । प्राणं प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति ।
 तद्विज्ञाय । पुनरेव वरुणं पितर-मुपससार । अधीहि भगवो ब्रह्मेति ।
 तगं होवाच । तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व । तपो ब्रह्मेति । स तपो
 ऽतप्यत । स तप-स्तप्त्वा ॥ ३ ॥

मनो ब्रह्मेति व्यजानात् । मनसो ह्येव खल्विमानि भूतानि
जायन्ते । मनसा जातानि जीवन्ति । मनः प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति ।
तद्विज्ञाय । पुनरेव वरुणं पितरमुपससार । अधीहि भगवो ब्रह्मेति ।
तत्त्वं होवाच । तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व । तपो ब्रह्मेति । स
तपोऽतप्यत । स तपस्तप्त्वा ॥ ४ ॥

विज्ञानं ब्रह्मेति व्यजानात् । विज्ञानाद्ध्येव खल्विमानि
भूतानि जायन्ते । विज्ञानेन जातानि जीवन्ति । विज्ञानं प्रयन्त्यभिसं-
विशन्तीति । तद्विज्ञाय । पुनरेव वरुणं पितरमुपससार । अधीहि
भगवो ब्रह्मेति । तत्त्वं होवाच । तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व । तपो
ब्रह्मेति । स तपोऽतप्यत । स तपस्तप्त्वा ॥ ५ ॥

आनन्दो ब्रह्मेति व्यजानात् । आनन्दाद्ध्येव खल्विमानि
भूतानि जायन्ते । आनन्देन जातानि जीवन्ति । आनन्दं प्रयन्त्यभि-
संविशन्तीति । सैषा भार्गवी वारुणी विद्या । परमे व्योमन् प्रतिष्ठिता ।
य एवं वेद प्रतितिष्ठति । अन्नवानन्नादो भवति । महान् भवति
प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन । महान् कीर्त्या ॥ ६ ॥

अन्नब्रह्मोपासनम्

अन्नं न निन्द्यात् । तद्व्रतम् । प्राणो वा अन्नम् । शरीरम-
न्नादम् । प्राणे शरीरं प्रतिष्ठितम् । शरीरे प्राणः प्रतिष्ठितः । तदेत-
दन्नमन्ने प्रतिष्ठितम् । स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद प्रतिष्ठति ।
अन्नवा-नन्नादो भवति । महान् भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन । महान्
कीर्त्या ॥ ७ ॥

अन्नं न परिचक्षीत । तद्व्रतम् । आपो वा अन्नम् । ज्योति-
रन्नादम् । अप्सु ज्योतिः प्रतिष्ठितम् । ज्योतिष्यापः प्रतिष्ठिताः ।
तदेतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितम् । स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद प्रति-
तिष्ठति । अन्नवा-नन्नादो भवति । महान् भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्च-
सेन । महान् कीर्त्या ॥ ८ ॥

अन्नं बहु कुर्वीत । तद्व्रतम् । पृथिवी वा अन्नम् । आकाशो
ऽन्नादः । पृथिव्यामाकाशः प्रतिष्ठितः । आकाशे पृथिवी प्रतिष्ठिता ।
तदेतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितम् । स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद
प्रतिष्ठति । अन्नवा-नन्नादो भवति । महान् भवति प्रजया पशुभि-
र्ब्रह्मवर्चसेन । महान् कीर्त्या ॥ ९ ॥

सदाचारप्रदर्शनम् । ब्रह्मानन्दानुभवः

न कंचन वसतौ प्रत्याचक्षीत । तद् व्रतम् । तस्माद्यथा कथा
च विधया बह्वचं प्राप्नुयात् । अराध्यस्मा अन्नमित्याचक्षते । एतद्वै
मुखतोऽन्नं राद्धम् । मुखतोऽस्मा अन्नं राध्यते । एतद्वै मध्यतो
ऽन्नं राद्धम् । मध्यतोऽस्मा अन्नं राध्यते । एतद्वा अन्ततोऽन्नं
राद्धम् । अन्ततोऽस्मा अन्नं राध्यते । य एवं वेद । क्षेम इति वाचि ।
योगक्षेम इति प्राणापानयोः । कर्मेति हस्तयोः । गति-रिति पादयोः ।
विमुक्ति-रिति पायौ । इति मानुषी-स्समाज्ञाः । अथ दैवीः । तृप्ति-
रिति वृष्टौ । बल-मिति विद्युति । यश इति पशुषु । ज्योतिरिति
नेक्षत्रेषु । प्रजाति-रमृत-मानन्द इत्युपस्थे । सर्व-मित्याकाशे । तत्-
प्रतिष्ठेत्युपासीत । प्रतिष्ठावान् भवति । तन्मह इत्युपासीत । महान्
भवति । तन्मन इत्युपासीत । मानवान् भवति । तन्नम इत्युपा-
सीत । नम्यन्तेऽस्मै कामाः । तद्ब्रह्मेत्युपासीत । ब्रह्मवान् भवति ।
तद् ब्रह्मणः परिमर इत्युपासीत । पर्येणं प्रियन्ते द्विषन्त-स्सपत्नाः ।
परि यैऽप्रियाः भ्रातृव्याः । स यश्चायं पुरुषे । यश्चासां वादित्ये ।
स एकः । स य एवंवित् । अस्माल्लोकात् प्रेत्य । एत-मन्नमय-मात्मान-
मुपसंक्रम्य । एतं प्राणमय-मात्मान-मुपसंक्रम्य । एतं मनोमय-

मात्मान-मुपसंक्रम्य । एतं विज्ञानमय-मात्मान-मुपसंक्रम्य । एत-
मानन्दमय-मात्मान-मुपसंक्रम्य । इमान् लोकान् कामान्नी कामरूप्यनु-
संचरन् । एतत्साम गायन्नास्ते । हा ३ वु हा ३ वु हा ३ वु ।
अहमन्न-महमन्न-महमन्नम् । अहमन्नादो २ ऽहमन्नादो २ ऽहम-
न्नादः । अहगं श्लोककृ-दहगं श्लोककृ-दहगं श्लोककृत् । अहमस्मि
प्रथमजा ऋता ३ स्य । पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य ना ३ भाह । योमा
ददाति स इदेव मा ३ वाः । अह-मन्नमन्न-मदन्तमा ३ धि । अहं
विश्वं भुवन-मभ्यभवाम् । सुवर्न ज्योती" : । य एवं वेद । इत्यु-
पनिषत् ॥ १० ॥

सह ना ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्विनावधीत-मस्तु मा विद्विषावहै" । ओं शान्ति-श्शान्ति-श्शान्तिः ॥

हरिः ओ(३)म्

॥ तृतीयः प्रश्नस्तमाप्तः ॥

चतुर्थः प्रश्नः

नारायणवल्ली

महानारायणोपनिषत्

हरिः ओ(४)म्

सह नावतु । सह नौ भुनक्तु ॥ सह वीर्यं कर-
वावहे । तेजस्विनावधीतमस्तु मा विद्विषावहे । ओं शान्ति-शान्ति-
शान्तिः ॥

अम्भस्यपारे

अम्भस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान् ।
शुक्लेण ज्योतीर्गन्धिं समनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः ।
यस्मिन्निदग्ं सं च विचैति सर्वं यस्मिन्देवा अघि विश्वे निषेदुः । तदेव
भूतं तदु भव्यमा इदं तदक्षरे परमे व्योमन् । येनावृतं खं च दिवं
महीं च येनादित्यस्तपति तेजसा आर्जसा च । यमन्त-स्समुद्रे कवयो
वयन्ति यदक्षरे परमे प्रजाः । यतः प्रसूता जगताः प्रसूती तोयेन
जीवान् व्यचसर्ज भूम्याम् । यदोषधीभिः पुरुषान् पशून्श्च विवेश
भूतानि चराचराणि । अतः परं नान्यदणीयसगं हि परात्परं यन्महतो

महान्तम् । यदेकमव्यक्तमनन्तरूपं विश्वं पुराणं तमसः
परस्तात् ॥ १०१ ॥

तदेव तदु सत्यमाहुस्तदेव ब्रह्म परमं कवीनाम् । इष्टापूर्तं
बहुधा जातं जायमानं विश्वं बिभर्ति भुवनस्य नाभिः । तदेवाग्निस्त-
द्वायुस्तत्सूर्यस्तदु चन्द्रमाः । तदेव शुक्रममृतं तद्ब्रह्म तदापस्स प्रजा-
पतिः । सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि । कला मुहूर्ता-
काष्ठाश्चाहोरात्राश्च सर्वशः । अर्धमासा मासा ऋतवस्संवत्सरश्च
कल्पन्ताम् । स आपः प्रदुधे उमे इमे अन्तरिक्षमथो सुवः । नैनमूर्ध्वं न
तिर्यञ्चं न मध्ये परिजग्रभत् । न तस्येशे कश्चन तस्य नाम
महद्यशः ॥ १०२ ॥

न संदृशे तिष्ठति रूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्चैनम् ।
हृदा मनीषा मनसाभिः क्लृप्तो य एनं विदुः रमृतास्ते भवन्ति । अद्भ्य-
स्सम्भूतो हिरण्यगर्भ इत्यष्टौ । एष हि देवः प्रदिशोऽनुसर्वाः पूर्वो हि
जातस्स उ गर्भे अन्तः । सविजायमानस्सजनिष्यमाणः प्रत्यङ्मुखो-
स्तिष्ठति विश्वतोमुखः । विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतो हस्त
उत विश्वतस्पात् । संबाहुभ्यां नमति संपतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन् देव
एकः । वेनस्तत्पश्यन्विश्वा भुवनानि विद्वान् यत्र विश्वं भवत्येक-

नीलम् । यस्मिन्निदग्ं स च विचैकग्ं स ओतः प्रोतश्च विभुः प्रजासु ।
प्रतद्वोचे अमृतं नु विद्वान् गन्धर्वो नाम निहितं गुहासु ॥ १*३ ॥

त्रीणि पदा निहिता गुहासु यस्तद्वेद सवितुः पितासु ।
स नो बन्धु-र्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा । यत्र
देवा अमृतमानशाना-स्तृतीये धामा-न्यभ्यैर्यन्त । परिचावापृथिवी
यन्ति सद्यः परि लोकान् परिदिशः परि सुवः । ऋतस्य तन्तुं विततं
विचृत्य तदपश्यत्तदभवत् प्रजासु । परीत्य लोकान् परीत्य भूतानि परीत्य
सर्वाः प्रदिशो दिशश्च । प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्यात्मनाऽऽत्मान-
मभि-संबभूव । सदसस्पतिमदभुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेघा-
मयासिषम् । उद्दीप्यस्व जातवेदो ऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम ॥ १*४ ॥

पशून्श्च मह्यमावह जीवंन च दिशोदिश । मा नो हिंसीज्जात-
वेदो गामश्च पुरुषं जगत् । अविभ्रदभ आगहि श्रिया मा परिपातय ।
पुरुषस्य विद्म सहस्राक्षस्य महादेवस्य धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ।
तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् । तत्पुरुषाय
विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्तिः प्रचोदयात् । तत्पुरुषाय
विद्महे चक्रतुण्डाय धीमहि ॥ १*५ ॥

तन्नो' नन्दिः प्रचोदयात् । तत्पुरुषाय विद्महे' महासेनाय
 धीमहि । तन्नष्णमुखः प्रचोदयात् । तत्पुरुषाय विद्महे' सुवर्णपक्षाय
 धीमहि । तन्नो गरुडः प्रचोदयात् । वेदात्मनाय विद्महे' हिरण्य-
 गर्भाय धीमहि । तन्नो ब्रह्म प्रचोदयात् । नारायणाय विद्महे' वासुदेवाय
 धीमहि । तन्नो' विष्णुः प्रचोदयात् । वज्रनखाय विद्महे' तीक्ष्णदं-
 शाय धीमहि ॥ १६ ॥

तन्नो' नारसिंहः प्रचोदयात् । भास्कराय विद्महे' महद्युतिकराय
 धीमहि । तन्नो' आदित्यः प्रचोदयात् । वैश्वानराय विद्महे' लालीलाय
 धीमहि । तन्नो' अग्निः प्रचोदयात् । कात्यायनाय विद्महे' कन्यकुमारि'
 धीमहि । तन्नो' दुर्गाः प्रचोदयात् ।

दूर्वासक्तम्

सहस्रपरमा देवी शतमूला शताङ्कुरा । सर्वगं' हरतु मे पापं
 दूर्वा दुस्स्वप्नाशिनी । काण्डात्काण्डात् प्ररोहन्ती परुषः परुषः
 परि' ॥ १७ ॥

एवानो' दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च । या शतेन प्रतनोषि'
 सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् । अश्वकान्ते

रथक्रान्ते विष्णुक्रान्ते वसुधरा । शिरसा धारयिष्यामि रक्षस्व मां
यदेपदे ।

मृत्तिकासूक्तम्

भूमि-धेनुर्धरणी लोकधारिणी । उद्धृताऽसि वराहेण कृष्णेन
शत-बाहुना । मृत्तिके हन मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम् । मृत्तिके
ब्रह्मदत्ताऽसि काश्यपेनाभिमन्त्रिता । मृत्तिके देहि मे पुष्टिं त्वयि सर्वं
प्रतिष्ठितम् ॥ १.८ ॥

मृत्तिके प्रतिष्ठिते सर्वं तन्मे निर्णुद मृत्तिके । तथा हतेन
पापेन गच्छामि परमां गतिम् ।

शत्रुजयमन्त्राः

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृषि । मधवञ्छग्वि
तव तन्न उतये विद्विषो विमृधो जहि । स्वस्तिदा विशस्पति-वृत्रहा
विमृधो वशी । वृषेन्द्रः पुर एतु न स्वस्तिदा अभयंकरः । स्वस्ति
न इन्द्रो वृद्धश्रवा-स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति न-स्ताक्ष्यो
अरिष्टनेमि-स्वस्ति नो बृहस्पति-र्दधातु । आपीन्त मन्यु-स्तृपलप्रभर्मा
धुनि-श्शमीवा-ञ्छरुमागं ऋजीषी । सोमो विश्वान्यतसावनानि नार्वा-
गिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ॥ १.९ ॥

ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ता-द्वितीयं त-स्युचो' वेन आवः ।
 सबुद्धिया उपमा अस्य विष्ठा-स्सतश्च योनि-मसतश्च विवः । स्योना
 पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छानश्शर्म सप्रथाः । गन्धद्वारां
 दुराघर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां ता-मिहोपह्वये
 श्रियम् । श्रीर्मे भजतु । अलक्ष्मीर्मे नश्यतु । विष्णु-मुखा वै देवाश्छ-
 न्दोभिरिमालोका-ननपजय्य-मभ्यज्यन् । महागं इन्द्रो वज्रबाहुष्पोडशी
 शर्म यच्छतु ॥ १.१० ॥

स्वस्ति नो मघवा करोतु हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि ।
 सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिजम् ।
 शरीरं यज्ञशमलं कृसीदं तस्मिन्सीदतु योऽस्मान्द्वेष्टि । चरणं
 पवित्रं विततं पुराणं येन पूत-स्तरति दुष्कृतानि । तेन पवित्रेण शुद्धेन
 पूता अति पाप्मान-मराति तरेम । सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भि-
 स्सोमं पिब वृत्रहञ्छूर विद्वान् । जहि शत्रून् रप मृधो नुदस्वाथा-
 मयं कृणुहि विश्वतो नः । सुमित्रा न आप ओषधय-स्सन्तु दुर्मित्रा-
 स्तस्मै भूयासु-योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।

आपो हिष्ठा मयोभुवस्तान ऊर्जे दधातन ॥ १.११ ॥

महेरणा॒य चक्ष॑से । योव॑-वि॒शव॑र्त॒मो र॒स-स्त॑स्य भाज॒यते॑ह॒नः ।
 उ॒श॒ती-रि॒व मा॒तरः॑ । त॒स्मा अ॑रं ग॒माम॑ वो॒ यस्य॑ क्ष॒याय॑ जि॒न्वथ॑ ।
 आपो॑ ज॒नय॑था च नः ।

अधमर्षणसूक्तम्

हिर॑ण्यशृ॒ङ्गं वरु॑णं प्रप॑द्ये ती॒र्थं मे॑ दे॒हि या॑चितः । य॒न्मया॑
 भु॒क्त-म॒साधू॑नां पा॒पेभ्य॑श्च प्र॒तिग्र॑हः । य॒न्मे म॑न॒सा वा॒चा क॑र्मणा
 वा दु॑ष्कृतं कृतम् । तन्न॒ इन्द्रो॑ वरु॒णो बृ॒हस्प॑ति॒स्सवि॒ता च॑ पु॒नन्तु॑
 पुनः॑ पुनः । नमो॑ ऽग्नये॑ ऽप्सु॒मते॑ नम॒ इन्द्रा॑य नमो॒ वरु॑णाय नमो
 वारु॑ण्यै नमो॑ ऽद्भ्यः ॥ १०१२ ॥

यद॒पां क्रू॑रं यद॒मेध॑यं यद॒शान्तं॑ तद॒पग॑च्छतात् । अ॒त्याश॑ना-
 द॒तीपा॑ना-द्यच्च उ॒ग्रात् प्र॑तिग्रहात् । तन्नो॒ वरु॑णो रा॒जा पा॑णिना-
 ह्यव॑मर्श॒तु । सोऽह॑-म॒पापो॑ वि॒रजो॑ निर्मु॒क्तो मु॑क्तकि॒स्त्रिषः॑ ।
 नाक॑स्य पृ॒ष्ठ-मा॒रुह्य॑ गच्छे॒द्ब्रह्म॑स॒लोक॑ताम् । यश्चाप्सु॑ वरु॒णस्स
 पु॒नात्व॑धमर्षणः । इ॒मं मे॑ गङ्गे॒ यमु॑ने सर॒स्वति॑ शु॒तुद्रि॑ स्तोम॒गं स॑च॒ता
 प॒रुष्णि॑या । अ॒सिन्नि॒या म॑रुद्वृ॒धे वि॒तस्त॑या ऽऽजी॑कीये शृणु॒ह्य

सुषोमया । ऋतं च सत्यं चाभीद्धा-त्तपसोऽध्यजायत । ततो रात्रि-
रजायत ततस्समुद्रो अर्णवः ॥ १०१३ ॥

ससुद्रादर्णवा दधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध-
द्विश्वस्य मिषतो वशी । सूर्याचन्द्रमसौ घाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं
च पृथिवीं चान्तरिक्षमथो सुवः । यत्पृथिव्याग् रजस्व मान्तरिक्षे
विरोदसी । इमाग् स्तदापो वरुणः पुनात्वधमर्षणः । पुनन्तु वसव
पुनातु वरुणः पुनात्वधमर्षणः । एष भूतस्य मध्ये भुवनस्य गोप्ता ।
एष पुण्यकृतां लोकानेष मृत्योर् हिरण्मयम् । द्यावापृथिव्योर् हिर-
ण्मयग् सग्ं श्रितग्ं सुवः ॥ १०१४ ॥

सनस्सुवस्सगंशिशधि । आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि ।
ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि । योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि
ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा । अकार्यकार्यवकीर्णी-
स्तेनो भ्रूणहा गुरुतल्पगः । वरुणो ऽपामधमर्षणस्तस्मात् पापात्प्रमु-
च्यते । रजोभूमिस्त्वमाग् रोदयस्व प्रवदन्ति धीराः । आक्रान्त्स-
मुद्रः प्रथमे विधर्मञ्जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा । वृषा पवित्रे अधि-
सानो अग्रे बृहत्सोमो वावृधे सुवान इन्दुः ॥ १०१५ ॥

[रुद्रो रुद्रश्च दन्तिश्च नन्दिष्णमुख एव च । गरुडो ब्रह्म विष्णुश्च
नारसिंहस्तथैव च । आदित्योऽग्निश्च दुर्गिश्च क्रमेण द्वादशाम्भसि ।
ममवचमसुवे नावभावै कात्यायनाय ॥]

दुर्गासूक्तम्

जातवेदसे सुनवाम सोम-मरातीयतो निदहाति वेदः । स नः
परषदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरिताऽत्यग्निः । ता-मग्निवर्णा
तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम् । दुर्गां देवीं शरण-महं
प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः । अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्त्स्वस्तिभि-
रति दुर्गाणि विश्वा । पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय
शंयोः ॥ विश्वानि नो दुर्गहा जातवेद-स्सिन्धुं न नावा दुरिताऽतिपर-
षि । अग्ने अत्रिवन् मनसा गृणानोऽस्माकं बोध्यत्रिता तनूनाम् । पृत-
ना जितगं सहमान-मुग्रमग्निं हुवेम परमात्सवस्थात् । स नः परष-
दति दुर्गाणि विश्वा क्षामदेवो अतिदुरिताऽत्यग्निः । प्रतोषिकं मीडयो
अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि । स्वां चामे तनुवं पिप्रयस्वास्-
भ्यं च सौमग-मायजस्व । गोभिर्जुष्ट-मयुजो निषिक्तं तवेन्द्रविष्णो-
रनुसंचरेम । नाकस्य पृष्ठ-मभिसंवसानो वैष्णवीं लोक इह मादय-
न्ताम् ॥ २ ॥

व्याहृति-होममन्त्राः

भू-रन्न-मग्नये' पृथिव्यै स्वाहा भुवोऽन्नं वायवेऽन्तरिक्षाय स्वाहा
 सुव-रन्न-मादित्याय दिवे स्वाहा भू-भुवस्सुव-रन्नं चन्द्रमसे दिग्भ्यस्स्वाहा
 नमो' देवेभ्यस्स्वधा पितृभ्यो भू-भुवस्सुव-रन्नमोम् ॥ ३ ॥

भू-रग्नये' पृथिव्यै स्वाहा भुवो' वायवेऽन्तरिक्षाय स्वाहा सुव-
 रादित्याय दिवे स्वाहा भू-भुवस्सुव-श्चन्द्रमसे दिग्भ्यस्स्वाहा नमो'
 देवेभ्यस्स्वधा पितृभ्यो भू-भुवस्सुव-रन्न ओम् ॥ ४ ॥

भू-रग्नये' च पृथिव्यै च महते च स्वाहा भुवो' वायवे चान्त-
 रिक्षाय च महते च स्वाहा सुवरादित्याय च दिवे च महते च
 स्वाहा भू-भुवस्सुव-श्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च
 स्वाहा नमो' देवेभ्यस्स्वधा पितृभ्यो भू-भुवस्सुव-र्महरोम् ॥ ५ ॥

ज्ञानप्राप्त्यर्थाहोममन्त्राः

पाहि नो अग्न एनसे स्वाहा । पाहि नो विश्ववेदसे
 स्वाहा । यज्ञं पाहि विभावसो स्वाहा । सर्वं पाहि शतक्रतो
 स्वाहा ॥ ६ ॥

पाहि नो' अ॒म ए॒कया । पा॒ह्युत द्वितीयया । पा॒ह्यूर्जं तृतीयया ।
पाहि गी॒र्भिश्च॒तसृ॒भिर्वसो॒ स्वाहा ॥ ७ ॥

वेदाविस्मरणाय जपमन्त्राः

यश्छन्दसा-मृषभो विश्वरूप-श्छन्दोभ्य-श्छन्दाङ्-स्याविवेश ।
सचाङ्गं शिष्यः पुरो वाचोपनिष-दिन्द्रो ज्येष्ठ इन्द्रियाय ऋषिभ्यो
नमो' दे॒वेभ्य॑स्स्वधा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुव॒स्सुव॒श्छन्द॑ ओम् ॥ ८ ॥

नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं
कर्णयो-श्श्रुतं माच्योदुं ममामुष्य ओम् ॥ ९ ॥

तप-प्रशंसा

ऋते तप-स्सत्यं तपं श्रुतं तपश्शान्तं तपो दम-स्तपश्शमस्तपो
दानं तपो यज्ञं तपो भूर्भुव॒स्सुव॒-ब्रह्मै॒तदुपा॑स्यैतत्तपः ॥ १० ॥

विहिताचरणप्रशंसा निषिद्धाचरणनिन्दा च

यथा वृक्षस्य संपुष्पितस्य दूरा-द्गन्धो वात्येवं पुण्यस्य कर्मणो'
दूराद्गन्धो वाति यथा ऽसिधारां कर्तेऽवहिता-मवक्रमे यद्युवे युवे हवा'
विह्वयिष्यामि कर्त॑ पतिष्यामीत्येव-ममृता-दात्मानं जुगुप्सेत् ॥ ११ ॥

दहरविद्या

अणो-रणीयान्महतो महीया-नात्मा गुहायां निहितो ऽस्य
 जन्तोः । त-मक्रतुं पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादान्महिमान-
 मीशम् । सप्त प्राणाः प्रभवन्ति तस्मात्सप्तार्चिषस्समिध-स्सप्तजिह्वाः ।
 सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहाशया-न्निहिता-स्सप्तसप्त ।
 अतस्समुद्रा गिरयश्च सर्वेऽस्मात्स्यन्दन्ते सिन्धव-स्सर्वरूपाः । अतश्च
 विश्वा ओषधयो रसाच्च येनैष भूत-स्तिष्ठत्यन्तरात्मा । ब्रह्मा देवानां
 पदवीः कवीना-मृषि-र्विप्राणां महिषो मृगाणाम् । श्येनो गृध्राणां
 स्वधिति-र्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन् । अजा-मेकां लोहितशुक्र-
 कृष्णां बह्वीं प्रजां जनयन्तीं सरूपाम् । अजो द्वेको जुषमाणोऽनुशेते
 जहत्येनां मुक्तभोगामजोऽन्यः ॥ १२१ ॥

ह-गंस-श्शुचिष-द्वसु-रन्तरिक्षस-द्धोता वेदिषदतिथि-र्दुरोणसत् ।
 नृष-द्वरस-दृतस-द्यौमस-दब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ।
 घृतं मिमिक्षिरे घृतमस्य योनि-र्घृतेश्रितो घृत-मुवस्य धाम । अनुष्वध-
 मावह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् । समुद्रादूर्मिर्मधुमां
 उदार-दुपांशुना सममृतत्व-मानट् । घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा

देवानां ममृतस्य नाभिः । वयं नाम प्रव्रवामा घृतेनास्मिन् यज्ञे धार-
यामा नमोभिः । उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमान चतुश्शृङ्गो ऽवमी-द्वोर
एतत् । चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो
अस्य । त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्यागं आवि-
वेश ॥ १२२ ॥

त्रिधाहितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।
इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेना-देकं स्वधया निष्टतक्षुः । यो
देवानां प्रथमं पुरस्ताद्विधाधियो रुद्रो महर्षिः । हिरण्यगर्भं पश्यत
जायमानं सनो देव-शुभया स्मृत्या संयुनक्तु । यस्मात्परं नापर-
मस्ति किञ्चिदस्मान्नाणीयो न ज्यायो ऽस्ति कश्चित् । वृक्ष इव स्तब्धो
दिवि तिष्ठ-त्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम् । न कर्मणा न प्रजया
धनेन त्यागेनैके अमृतत्व-मानशुः । परेण नाकं निहितं गुहायां विभ्राज-
देतद्यतयो विशन्ति । वेदान्तविज्ञान-सुनिश्चितार्था-स्संन्यास-योगाद्यतय-
शुद्धसत्त्वाः । ते ब्रह्मलोके तु परान्तकाले परामृतात्परिमुच्यन्ति सर्वे ।
दहं विपापं परमैऽऽमभूतं यत्पुण्डरीकं पुरमध्यसंगंस्थम् । तत्रापि
दहं गगनं विशोक-स्तस्मिन् यदन्तस्त-दुपासितव्यम् । यो वेदादौ

स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते च प्रतिष्ठितः । तस्य प्रकृतिः लीनस्य यः पर-
स्स महेश्वरः ॥ १२३ ॥

नारायणसूक्तम्

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशम्भुवम् । विश्वं नारायणं देव-
मक्षरं परमं पदम् । विश्वतः परमानित्यं विश्वं नारायणं हरिम् ।
विश्वमेवेदं पुरुषं-स्तद्विश्व-मुपजीवति । पतिं विश्वस्यात्मेश्वरं शाश्व-
तं शिवमच्युतम् । नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं परायणम् । नारा-
यणपरोज्योतिरात्मा नारायणः परः । नारायणपरं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः
परः । नारायणपरो ध्याता ध्यानं नारायणः परः । यच्च किञ्चि-
ज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा ॥ १३१ ॥

अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणस्थितः । अनन्तम-
व्ययं कविं समुद्रेऽन्तं विश्वशम्भुवम् । पद्मकोशप्रतीकाशं हृदयं
चाप्यधोमुखम् । अधोनिष्ठ्या वितस्त्यान्ते नाभ्यामुपरि तिष्ठति ।
ज्वालमालाकुलं भाती विश्वस्यायतनं महत् । सन्ततं शिलाभिस्तु-
लम्बत्याकोशसन्निभम् । तस्यान्ते सुषिरं सूक्ष्मं तस्मिन् सर्वं प्रतिष्ठा-
तम् । तस्य मध्ये महानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः । सोऽग्रमु-

ग्विभेजन् तिष्ठ-त्राहारमजरः कविः । तिर्य-गूर्ध्व-मधश्शायी रश्मय-
स्तस्य सन्तता । सन्तापयति स्वंदेहमापादतलमस्तकः । तस्य मध्ये
वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा व्यवस्थितः । नीलतोयदमध्यस्था-द्विद्युल्लेखेव
भास्वरा । नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्वत्यणूपमा । तस्यांशिखाया
मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः । स ब्रह्म स शिव-स्स हरि-स्सेन्द्रसोऽ-
क्षरः परमस्वराट् ॥ १३*२ ॥

आदित्यमण्डले परब्रह्मोपासनम्

आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति तत्र ता ऋचस्तदृचा
मण्डलग्ं स ऋचां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डले ऽर्चिर्दीप्यते तानि
सामानि स साम्नां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिषि पुरुष-स्तानि
यजूगंषि स यजुषा मण्डलग्ं स यजुषां लोक-स्सैषा त्रय्येव विद्या
तपति य एषोऽन्तरादित्ये हिरण्मयः पुरुषः ॥ १४ ॥

आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मप्रदर्शनम्

आदित्यो वै तेज ओजो बलं यश-श्चक्षु-श्श्रोत्रमात्मा मनो
मन्यु-र्मनुर्मृत्यु-स्सत्यो मित्रो वायु-राकाशः प्राणो लोकपालः कः किं कं
तत्सत्यमत्रे-ममृतो जीवो विश्वः कतम-स्स्वयम्भु ब्रह्मत-दमृत एष

पुरुष एष भूताना-मधिपति-ब्रह्मण-स्सायुज्यं सलोकता-मामोत्येतासा-
मेव देवतानां सायुज्यं सार्ष्टितां समानलोकता-मामोति य
एवं वेदे-त्युपनिषत् ॥ १५ ॥

शिवोपासन-मन्त्राः

निर्धनपतये नमः । निर्धनपतान्तिकाय नमः । ऊर्ध्वाय नमः ।
ऊर्ध्वलिङ्गाय नमः । हिरण्याय नमः । हिरण्यलिङ्गाय नमः । सुवर्णाय
नमः । सुवर्णलिङ्गाय नमः । दिव्याय नमः । दिव्यलिङ्गाय नमः ।
॥ १६*१ ॥

भवाय नमः । भवलिङ्गाय नमः । शर्वाय नमः । शर्वलिङ्गाय नमः ।
शिवाय नमः । शिवलिङ्गाय नमः । ज्वलाय नमः । ज्वललिङ्गाय नमः ।
आत्माय नमः । आत्मलिङ्गाय नमः । परमाय नमः । परमलिङ्गाय
नमः । एतत्सोमस्य सूर्यस्य सर्वलिङ्गं स्थापयति पाणिमन्त्रं पवित्रम्
॥ १६*२ ॥

पश्चिमवक्त्र-श्रुतिपादकमन्त्रः

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः । भवे भवे
नार्तिभवे भवस्व माम् । भवोद्भवाय नमः ॥ १७ ॥

उत्तरवक्त्र-प्रतिपादकमन्त्रः

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कार्त्त-
नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथ-
नाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥ १८ ॥

दक्षिणवक्त्र-प्रतिपादकमन्त्रः

अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः । सर्वेभ्यः सर्व-
शर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ १९ ॥

प्राग्वक्त्र-प्रतिपादकमन्त्रः

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्
॥ २० ॥

ऊर्ध्ववक्त्र-प्रतिपादकमन्त्रः

ईशान-सर्वविद्याना-मीश्वर-सर्वभूतानां ब्रह्माऽधिपति-ब्रह्मणो
ऽधिपति-ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥ २१ ॥

नमस्कारार्थ-मन्त्राः

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यवर्णाय हिरण्यरूपाय हिरण्यपतये-
ऽम्बिकापतये उमापतये पशुपतये नमो नमः ॥ २२ ॥

ऋ॒तं॒गं स॒त्यं प॒रं ब्र॒ह्म पु॒रुषं कृ॒ष्णपिङ्ग॒लम् । ऊ॒र्ध्वरे॑तं वि॒रूपाक्षं
वि॒श्वरू॒पाय॒ वै नमो॒ नमः॑ ॥ २३ ॥

सर्वो॒ वै रु॒द्र-स्तस्मै॑ रु॒द्राय॒ नमो॑ अस्तु । पु॒रुषो॒ वै रु॒द्र-
स्सन्म॒हो नमो॒ नमः॑ । वि॒श्वभू॑तं भु॒वनं चि॒त्रं बहु॒धा जा॒तं जाय॑मानं
च यत् । सर्वो॒ ह्येष॒ रु॒द्र-स्तस्मै॑ रु॒द्राय॒ नमो॑ अस्तु ॥ २४ ॥

क॒द्रु॒द्राय॒ प्रचे॑तसे मी॒ढुष्ट॑माय॒ तव्य॑से । वो॒ चेम॒ शन्त॑म॒गं
ह॒दे । सर्वो॒ ह्येष॒ रु॒द्र-स्तस्मै॑ रु॒द्राय॒ नमो॑ अस्तु ॥ २५ ॥

यस्य॒ वैक॑ङ्कत्यमि॒होत्र॑ह॒वणी भव॑ति प्र॒त्येवा॒स्याहु॑तय-स्तिष्ठ-
न्त्यथो॒ प्रति॑ष्ठित्यै ॥ २६ ॥

रक्षोघ्नमन्त्रनिरूपणम्

कृ॒णु॒ष्वपा॒ज इति॒ पञ्च ॥ २७ ॥

भूदेवताकमन्त्रः

अ॒दि॒ति-दे॒वा ग॑न्ध॒र्वा म॑नु॒ष्याः पि॒त्रोऽ॒सुरा॒स्तेपा॑गं॒ सर्व-
भू॒तानां॑ मा॒ता मे॒दिनी॑ म॒हता॒ मही सा॑वि॒त्री गा॒यत्री जग॑त्यु॒र्वी पृ॒थ्वी
ब॒हुला॒ विश्वा॑ भू॒ता क॑त॒मा का या सा स॒त्येत्य॑मृतेति॒ वसि॑ष्ठः ॥ २८ ॥

सर्वादेवता आपः

आपो वा इदं सर्वं विश्वामृतान्यापः प्राणा वा आपः पशव
आपोऽन्नमापो ऽमृतमापस्सम्राडापो विराडापस्स्वराडापश्छन्दागं
स्यापो ज्योतीगंष्यापो यजूगंष्यापस्सत्यमापस्सर्वा देवता आपो
भूर्भुवस्सुवराप ओम् ॥ २९ ॥

सन्ध्यावन्दनमन्त्राः

आपः पुनन्तु पृथिवीं पृथिवी पूता पुनातु माम् । पुनन्तु
ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूता पुनातु माम् । यदुच्छिष्टममोज्यं यद्वा दुश्चरितं
मम । सर्वं पुनन्तु मा-मापो ऽसतां च प्रतिग्रहगं स्वाहा ॥ ३० ॥

अग्निश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः । पापेभ्यो
रक्षन्ताम् । यदह्ना पापमकार्षम् । मनसा वाचा हस्ताभ्याम् । पद्भ्या-
मुदरेण शिरसा । अहस्तद्वलुम्पतु । यत्किञ्चदुरितं मयि । इद-
महं माममृतयोनौ । सत्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ ३१ ॥

सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः । पापेभ्यो
रक्षन्ताम् । यद्रात्रिया पापमकार्षम् । मनसा वाचा हस्ताभ्याम् ।

पद्म॒द्या-मुद॑रेण शि॒श्या । रा॒त्रि-स्तद॑वलु॒प्सतु । यत्किञ्च॑ दु॒रितं॑
मयि॑ । इद॑महं मा-म॒मृत॑यो॒नौ । सूर्ये॑ ज्योतिषि जुहो॑मि स्वाहा॒
॥ ३२ ॥

प्रणवस्य ऋष्यादिविवरणम्

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म । अग्निदे॒वता ब्रह्म॑ इत्या॒र्षम् । गाय॑त्रं
छन्दं परमात्मं स॒रूपम् । सा॒युज्यं॑ वि॒नियोग॑म् ॥ ३३ ॥

गायत्र्यावाहनमन्त्राः

आया॑तु वर॒दा दे॒वी अक्षरं॑ ब्रह्मसं॒मितम् । गाय॑त्रीं छन्द॒सां
माते॑दं ब्रह्म जुष॒स्व मे । यद॒हो॑त्कुरुते पा॒पं तद॒हो॑त्प्रतिमुच्यते ।
यद्रा॒त्रिया॑त्कुरुते पा॒पं तद्रा॒त्रिया॑त्प्रतिमुच्यते । सर्व॑वर्णे महादे॒वि
सन्ध्या॑विद्ये सरस्व॒ति ॥ ३४ ॥

ओजो॑ऽसि स॒हो॑ऽसि ब॒ल-म॑सि आ॒जो॑ऽसि दे॒वानां॑ धा॒मना-
मा॑सि वि॒श्वम॑सि वि॒श्वायु॒-स्सर्व॑मसि सर्वा॒यु-रभि॑भूरो गाय॑त्री-मावा॒-
हया॑मि सावि॒त्री-मावा॑हया॒मि सर॑स्वती-मावा॑हया॒मि छन्द॑र्षी-नावा॒
हया॑मि श्रिय॒-मावा॑हया॒मि गाय॑त्रिया गाय॑त्रीच्छन्दो विश्वा॒मित्र ऋषि॑-
स्सवि॒ता दे॒वता॑ऽग्नि॒मुखं॑ ब्रह्मा शिरो विष्णु॒र्-हृदय॑गं रुद्र॒-दि॒शखा॑
पृथि॒वीयोनि॑ः प्राणा॒पान॑व्या॒नोदान॑समाना स॒प्राणा॑ श्वेत॒वर्णा साङ्ख्या॑-

यन्सगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरा त्रिपदा षट्कुक्षिः पञ्च-शीर्षोप-
नयने विनियोगः । ओं भूः । ओं भुवः । ओम् सुवः । ओं महः ।
ओं जनः । ओं तपः । ओम् सत्यम् । ओं तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो
देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयाद् । ओ-मापो ज्योती रसोऽ
मृतं ब्रह्म भू-भुवस्सुव-रोम् ॥ ३५ ॥

गायत्री-उपस्थानमन्त्रः

उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि । ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनु-
ज्ञाता गच्छ देवि यथासुखम् । स्तुतो मया वरदा वेदमाता प्रचोदयन्ती
पवने द्विजाता । आयुः पृथिव्यां द्रविणं ब्रह्मवर्चसं मह्यं दत्त्वा प्रजातुं
ब्रह्मलोकम् ॥ ३६ ॥

आदित्यदेवतामंत्रः

वृणि-स्सूर्य आदित्यो न प्रभावात्यक्षरम् । मधुक्षरन्ति तद्र-
सम् । सत्यं वै तद्रस-मापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भू-भुव-स्सुव-
रोम् ॥ ३७ ॥

त्रिसुपर्णमन्त्राः

ब्रह्म-मेतु माम् । मधु-मेतु माम् । ब्रह्म-मेव मधु-मेतु माम् ।
यास्ते सोम प्रजावत्सोऽभिसो अहम् । दुष्वमहं दुरुष्वह । यास्ते

सोम प्राणागं स्ताञ्जुहोमि । त्रिसुपर्ण-मयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात् ।
 ब्रह्महत्यां वा एते घ्नन्ति । ये ब्राह्मणा-स्त्रिसुपर्णं पठन्ति । ते सोमं-
 प्राप्नुवन्ति । आसहस्रात् पङ्क्तिं पुनन्ति । ओम् ॥ ३८ ॥

ब्रह्म मेधया । मधु मेधया । ब्रह्ममेव मधु मेधया । अद्या नो
 देव सवितः प्रजावत्सावी-स्सौभगम् । परा दुष्वप्त्रियगं सुव । विश्वानि
 देव सवित-र्दुरितानि परा सुव । यद्भद्रं तन्म आसुव । मधु वाता
 ऋतायते मधुक्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्न-स्सन्त्वोषधीः । मधु नक्त-
 मुतोषसि मधुमत्पार्थिवगं रजः । मधु घौरस्तु नः पिता । मधुमात्रो
 वनस्पति-र्मधुमागं अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः । य इमं
 त्रिसुपर्ण-मयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात् । ब्रह्महत्यां वा एते घ्नन्ति । ये
 ब्राह्मणा-स्त्रिसुपर्णं पठन्ति । ते सोमं प्राप्नुवन्ति । आसहस्रात् पङ्क्तिं
 पुनन्ति । ओम् ॥ ३९ ॥

ब्रह्म मेधवा । मधु मेधवा । ब्रह्ममेव मधु मेधवा । ब्रह्मा
 देवानां पदवीः कवीना-मृषि-र्विप्राणां महिषो मृगाणाम् । श्येनो
 गृध्राणागं स्वधिति-र्वनानागं सोमः पवित्रमत्येति रेभन् । हगंस-
 श्शुचिष-द्वसु-रन्तरिक्षस-द्धोता । वेदिष-दतिथिर्दुरोणसत् । नृष-द्वरस-

हेत॑स-द्यो॑मस-द॒ब्जा गो॒जा ऋ॑त॒जा अ॒द्रिजा ऋ॑तं बृ॒हत् । ऋ॒चे त्वा॑ रु॒चे
 त्वा॒ समि॑त्स॒वन्ति स॒रितो॑ न धे॒नाः । अ॒न्तर् ह॒दा मन॑सा पू॒यमा॑नाः ।
 घृ॒तस्य॑ धा॒रा अ॒भिचा॑क॒शीमि॑ । हि॒र॒ण्य॒यो वे॑त॒सो म॒ध्य आ॑साम् ।
 तस्मि॑न् सु॒पर्णो म॑धु॒कृत् कु॒लायी॑ भ॒ज-न्नास्ते॑ म॒धु-दे॒वता॑भ्यः । तस्या॑
 स॒ते हर॑य-स्स॒प्तती॑रे स्व॒धां दु॒हाना॑ अ॒मृत॑स्य धा॒राम् । य इ॒दं
 त्रि॒सुपर्ण॑-म॒याचि॑तं ब्रा॒ह्मणा॑य द॒द्यात् । वी॒र॒ह॒त्यां वा ए॒ते घ्न॑न्ति । ये
 ब्रा॒ह्मणा॑-स्त्रि॒सुपर्ण॑ पठ॒न्ति । ते सोमं॑ प्राप्नु॒वन्ति । आ॒स॒ह॒स्रात् प॒ङ्क्तिं
 पुन॑न्ति । ओम् ॥ ४० ॥

मेधासूक्तम्

मे॒धादे॒वी जु॒षमा॑णा न आ॒गा-द्वि॒धाची॑ भ॒द्रा सु॑मन॒स्य मा॑ना ।
 त्वया॑ जुष्टा नु॒दमा॑ना दु॒रुक्ता॑न् बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ । त्वया॑ जुष्टं
 ऋ॒षि-भ॑वति दे॒वि त्वया॑ ब्रह्मा॑ऽऽग॒तश्री॑-रु॒त त्वया॑ । त्वया॑ जुष्टं-श्चि॒त्रं
 वि॒न्दते॑ वसु॒ सानो॑ जुष॒स्व द्र॑वि॒णो न मे॒धे ॥ ४१ ॥

मे॒धां स इन्द्रो॑ ददातु मे॒धां दे॒वी सर॑स्वती । मे॒धां मे॑ अ॒श्विना॑
 बु॒भा-वा॑र्ध॒तां पु॒ष्कर॑स्रजा । अ॒प्स॒रासु॑ च या मे॒धा ग॑न्ध॒र्वेषु॑ च

यन्मनः । दैवीं मेधा सरस्वती सा मां मेधा सुरभि-र्जुषतागं स्वाहा ।

॥ ४२ ॥

आमां मेधा सुरभि-र्विश्वरूपा हिरण्यवर्णा जगती जगम्या ।
ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमाना सामां मेधा सुप्रतीका जुषन्ताम् ।

॥ ४३ ॥

मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधातु मयि मेधां मयि
प्रजां मयीन्द्र इन्द्रियं दधातु मयि मेधां मयि प्रजां मयि सूर्यो
आजो दधातु ॥ ४४ ॥

मृत्युनिवारणमन्त्राः

अपैतु मृत्यु-रमृतं न आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु ।
पर्णं वनस्पते-रिवाभिन-श्शीयतागं रयि-स्सचता-न्न-श्शचीपतिः ॥ ४५ ॥

परं मृत्यो अनुपरेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजागं रीरिषो मोत वीरान् ।
॥ ४६ ॥

वातं प्राणं मनसाऽन्वारभामहे प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः ।
स नो मृत्यो-स्त्रायतां पात्वगं हंसो ज्योम्जीवा जरा-मशीमहि ॥ ४७ ॥

अमुत्र भूया-दध यद्यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुच्चः ।

प्रत्यौहता-मश्विना मृत्यु-मस्मा-दैवाना-मग्ने मिषजा शचीभिः ॥ ४८ ॥

हरिगं हरन्त-मनुयन्ति देवा विश्वस्येशानं वृषभं मतीनाम् ।

ब्रह्म सरूपं-मनुमेद-मागा-दयनं माविवधी-र्विक्रमस्व ॥ ४९ ॥

शलकैरग्नि-मिन्धान उभौ लोकौ सनेमहम् । उभयोर्लोकयोः

ऋध्वाऽतिमृत्युं तराम्यहम् ॥ ५० ॥

मा छिदो मृत्यो मावधी-र्मा मे बलं विवृहो मा प्रमोषीः । प्रजां

मा मे रीरिष आयु-रग्न नृचक्षसं त्वा हविषा विधेम ॥ ५१ ॥

मा नो महान्त-मुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्त-मुतमानं

उक्षितम् । मा नो वधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मानस्तनुवो रुद्र

रीरिषः ॥ ५२ ॥

मा न स्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु

रीरिषः । वीरान्मा नो रुद्रभामितोऽवधीर् हविष्मन्तो नमसा-विधेम ते

॥ ५३ ॥

प्रजापतिप्रार्थनामन्त्रः

प्रजापते नत्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयम् स्याम पतयो रयीणाम्
 ॥ ५४ ॥

इन्द्रप्रार्थनामन्त्रः

स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी । वृषेन्द्रः पुर एतु
 नस्वस्तिदा अभयंकरः ॥ ५५ ॥

मृत्युंजयमन्त्राः

अम्बकं यजामहे सुगन्धि पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धना
 न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ ५६ ॥

ये ते सहस्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय हन्तवे । तान् यज्ञस्य
 मायया सर्वा-नवयजामहे ॥ ५७ ॥

मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ॥ ५८ ॥

पापनिवारका मन्त्राः

देवकृतस्यैनसो ऽवयजन-मसि स्वाहा । मनुष्य-कृतस्यैनसो
 ऽवयजन-मसि स्वाहा । पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि स्वाहा ।

आत्मकृतस्यैनसोऽवयजन-मसि स्वाहा । अन्यकृतस्यैनसोऽवयजन-
मसि स्वाहा । अस्मत्कृतस्यैनसोऽवयजन-मसि स्वाहा । यद्विवा-
च नक्तं चैनश्चकृम तस्यावयजन-मसि स्वाहा । यत्स्वपन्तश्च जाग्रत-
श्चैनश्चकृम तस्यावयजन-मसि स्वाहा । यत्सुषुप्तश्च जाग्रत-श्चैनश्च-
कृम तस्यावयजनमसि स्वाहा । यद्विद्वाग्ं-श्चाविद्वाग्ं-श्चैनश्च-
कृम तस्यावयजनमसि स्वाहा । एनस एनसोऽवयजन-मसि
स्वाहा ॥ ५९ ॥

वसुप्रार्थनामन्त्रः

यद्वो देवाश्चकृम जिह्वा गुरुमनसो वा प्रयुती देव हेड-
नम् । अरावा यो नो अभिदुच्छुनायते तस्मिन्तदेनो वसवो निधेतन
स्वाहा ॥ ६० ॥

कामोऽकार्षीत्-मन्युरकार्षीत् मन्त्रः

कामोऽकार्षीन्नमो नमः । कामोकार्षीत्कामः करोति नाहं
करोमि कामः कर्ता नाहं कर्ता कामः कारयिता नाहं कारयिता एष
ते काम कामाय स्वाहा ॥ ६१ ॥

मन्यु-रकार्षीन्नमो नमः । मन्यु-रकार्षीन्मन्यु- करोति नाहं
करोमि मन्यु- कर्ता नाहं कर्ता मन्यु- कारयिता नाहं कारयिता
एष ते मन्यो मन्यवे स्वाहा ॥ ६२ ॥

विरजाहोममन्त्राः

तिलाञ्जुहोमि सरसाङ्गं सपिष्टान् गन्धार मम चित्ते रमन्तु
स्वाहा । गावो हिरण्यं धन-मन्नपानङ्गं सर्वेषाङ्गं श्रियै स्वाहा ।
श्रियं च लक्ष्मीं च पुष्टिं च कीर्तिं चानृण्यताम् । ब्रह्मण्यं बहुपुत्र-
ताम् । श्रद्धामेधे प्रजा-स्सन्ददातु स्वाहा ॥ ६३ ॥

तिलाः कृष्णा-स्तिला-श्चेता-स्तिला-स्सौम्या वंशानुगाः । तिलाः
पुनन्तु मे पापं यत्किञ्चिद्दुरितं मयि स्वाहा । चोरस्यान्नं नव-
श्राद्धं ब्रह्महा गुरुतल्पगः । गोस्तेयङ्गं सुरापानं भ्रूणहत्या तिला
शान्तिङ्गं शमयन्तु स्वाहा । श्रीश्च लक्ष्मीश्च पुष्टीश्च कीर्तिं चानृण्य-
ताम् । ब्रह्मण्यं बहुपुत्रताम् । श्रद्धामेधे प्रजातु ज्ञातवेद-स्सन्ददातु
स्वाहा ॥ ६४ ॥

प्राणापान-व्यानोदान-समाना मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा
विपाप्मा भूयासङ्गं स्वाहा । वाङ्मन-श्चक्षुश्श्रोत्र-जिह्वाप्राण-रेतो-बुद्ध्या-

कृति-स्संकल्पा मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं
 स्वाहा । त्वक्चर्म-मागंस-रुधिर-मेदो-मज्जा-स्नायवो-ऽस्थीनि मे शुध्यन्तां
 ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा । शिरःपाणि-पाद-पार्श्व-
 पृष्ठोरुदर-जङ्घाशिश्रोपस्थ-पायवो मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा
 विपाप्मा भूयासगं स्वाहा । उत्तिष्ठ पुरुष हरितपिङ्गल लोहिताक्षि
 देहि देहि ददापयिता मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा
 भूयासगं स्वाहा ॥ ६५ ॥

पृथिव्याप-स्तेजो-वायु-राकाशा मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं
 विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा । शब्द-स्पर्श-रूप-रस-गन्धा मे
 शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा । मनो-वाक्काय-
 कर्माणि मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा ।
 अव्यक्तभावै-रहंकारै-ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा ।
 आत्मा मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा ।
 अन्तरात्मा मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा ।
 परमात्मा मे शुध्यन्तां ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासगं स्वाहा ।
 क्षुधे स्वाहा । क्षुत्पिपासाय स्वाहा । विविद्व्यै स्वाहा । ऋग्विधानाय

स्वाहा । कषोत्काय स्वाहा । क्षुत्पिपासामलं ज्येष्ठा-मलक्ष्मीर्नाश-
या-म्यहम् । अभूति-मसमृद्धिं च सर्वा-न्निर्णुद मे पाप्मानं स्वाहा ।
अन्नमय - प्राणमय-मनोमय-विज्ञानमय - मानन्द-मयमात्मा मे शुध्यन्तां
ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयासं स्वाहा ॥ ६६ ॥

वैश्वदेवमन्त्राः

अग्नये स्वाहा । विश्वेभ्यो देवेभ्य-स्स्वाहा । ध्रुवाय भूमाय
स्वाहा । ध्रुवक्षितये स्वाहा । अच्युतक्षितये स्वाहा । अग्नये स्विष्टकृते
स्वाहा । धर्माय स्वाहा । अर्धर्माय स्वाहा । अद्भ्य-स्स्वाहा । ओषधि-
वनस्पतिभ्य-स्स्वाहा ॥ ६७.१ ॥

रक्षोदेवजनेभ्य-स्स्वाहा । गृह्याभ्य-स्स्वाहा । अवसानेभ्य-
स्वाहा । अवसानपतिभ्य-स्स्वाहा । सर्वभूतेभ्य-स्स्वाहा । कामाय
स्वाहा । अन्तरिक्षाय स्वाहा । यदेजति जगति यच्च चेष्टति नाम्नो
भागोऽयं नाम्ने स्वाहा । पृथिव्यै स्वाहा । अन्तरिक्षाय
स्वाहा ॥ ६७.२ ॥

दिवे स्वाहा । सूर्याय स्वाहा । चन्द्रमसे स्वाहा । नक्षत्रेभ्य-
स्स्वाहा । इन्द्राय स्वाहा । बृहस्पतये स्वाहा । प्रजापतये स्वाहा ।

ब्रह्मणे स्वाहा । स्वधा पितृभ्यस्स्वाहा । नमो रुद्राय पशुपतये
स्वाहा ॥ ६७३ ॥

देवेभ्यस्स्वाहा । पितृभ्यस्स्वधाऽस्तु । भूतेभ्यो नमः । मनुष्ये-
भ्यो हन्ता । प्रजापतये स्वाहा । परमेष्ठिने स्वाहा । यथा कूप-श्शत-
धार-सहस्रधारो अक्षितः । एवा मे अस्तु धान्यगं सहस्रधारमक्षि-
तम् । धनधान्यै स्वाहा । ये भूताः प्रचरन्ति दिवानक्तं बलि-मिच्छ-
न्तो वितुदस्य प्रेण्याः । तेभ्यो बलिं पुष्टिकामो हरामि मयि पुष्टिं
पुष्टिपतिर्दधातु स्वाहा ॥ ६७४ ॥

ओं तद्ब्रह्म । ओं तद्वायुः । ओं तदात्मा । ओं तत्सत्यम् ।
ओं तत्सर्वम् । ओं तत्पुरो-र्नमः । अन्तश्चरति भूतेषु गुहायां विश्व-
मूर्तिषु । त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कार-स्त्वमिन्द्र-स्त्वगं रुद्र-स्त्वं विष्णु-स्त्वं
ब्रह्म त्वं प्रजापतिः । त्वं तदाप आपो ज्योती रसोऽमृतं ब्रह्म भू-भुव-
स्सुव-रोम् ॥ ६८ ॥

प्ररणाहुतिमन्त्राः

श्रद्धायां प्राणे निविष्टोऽमृतं जुहोमि । श्रद्धायामपाने निविष्टो
ऽमृतं जुहोमि । श्रद्धायां व्याने निविष्टोऽमृतं जुहोमि । श्रद्धायां-

मु॒दाने नि॒विष्टोऽमृतं जुहोमि । अ॒द्वाया॒गं स॒माने नि॒विष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 ब्र॒ह्मणि म आ॒त्माऽमृत॒त्वाय । अ॒मृतो॒पस्तर॑ण-मसि । अ॒द्वायां प्रा॒णे
 नि॒विष्टोऽमृतं जुहोमि । शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय । प्रा॒णाय॒ स्वाहा
 ॥ ६९१ ॥

अ॒द्वाया-म॒पाने नि॒विष्टोऽमृतं जुहोमि । शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय ।
 अ॒पानाय॒ स्वाहा । अ॒द्वायां व्या॒ने नि॒विष्टोऽमृतं जुहोमि । शि॒वो मां
 वि॒शाप्र॑दाहाय । व्या॒नाय॒ स्वाहा । अ॒द्वाया-मु॒दाने नि॒विष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय । उ॒दानाय॒ स्वाहा । अ॒द्वाया॒गं स॒माने नि॒विष्टो
 ऽमृतं जुहोमि । शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय । स॒मानाय॒ स्वाहा । ब्र॒ह्मणि
 म आ॒त्माऽमृत॒त्वाय । अ॒मृता॒पिघ्न॑नमसि ॥ ६९२ ॥

भुक्ताभिमन्त्रणमन्त्राः

अ॒द्वायां प्रा॒णे नि॒विश्या॑मृत॒गं हु॒तम् । प्रा॒णम॒न्त्रेना॑प्यायस्व ॥
 अ॒द्वाया-म॒पाने नि॒विश्या॑मृत॒गं हु॒तम् । अ॒पान-म॒न्त्रेना॑प्यायस्व । अ॒द्वायां
 व्या॒ने नि॒विश्या॑मृत॒गं हु॒तम् । व्या॒न-म॒न्त्रेना॑प्यायस्व । अ॒द्वाया-मु॒दाने
 नि॒विश्या॑मृत॒गं हु॒तम् । उ॒दान-म॒न्त्रेना॑प्यायस्व । अ॒द्वाया॒गं स॒माने
 नि॒विश्या॑मृत॒गं हु॒तम् । स॒मान-म॒न्त्रेना॑प्यायस्व ॥ ७० ॥

भोजनान्ते आत्मानुसन्धानमन्त्रः

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽङ्गुष्ठं च समाश्रितः । ईशस्सर्वस्य जगतः
प्रभुः प्रीणाति विश्वमुक् ॥ ७१ ॥

अवयवस्वस्थता-प्रार्थनामन्त्रः

वाङ्म आसन् । नसोः प्राणः । अक्षयो-श्चक्षुः । कर्णयो-
श्श्रोत्रम् । बाहुवो-र्बलम् । ऊरुवो-रोजः । अरिष्टा विश्वान्यङ्गानि
तनूः । तनुवा मे सह नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥ ७२ ॥

इन्द्रसप्तर्षि-संवादमन्त्रः

वर्य-स्सुपर्णा उपसेदु-रिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नार्धमानाः ।
अपध्वान्तमूर्णहि पूर्धि चक्षु-र्मुग्ध्यस्मान्निधयेव बद्धान् ॥ ७३ ॥

हृदयालम्भनमन्त्रः

प्राणानां ग्रन्थि-रसि रुद्रो मा विशान्तकः । तेनान्नेनाप्यायस्व
। ७४ ॥

देवताप्राणनिरूपणमन्त्रः

नमो रुद्राय विष्णवे मृत्यु-र्मे पाहि ॥ ७५ ॥

अग्निस्तुतिमन्त्रः

त्वमग्ने द्युभि-स्त्वमाशुशुक्षणि-स्त्व-मद्भ्य-स्त्वमश्मनस्परि । त्वं
वनेभ्य-स्त्वमोषधीभ्य-स्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥ ७६ ॥

अमीष्टयाचनामन्त्रः

शिवेन मे सन्तिष्ठस्व स्योनेन मे सन्तिष्ठस्व सुभूतेन मे सन्तिष्ठस्व
ब्रह्मवर्चसेन मे सन्तिष्ठस्व यज्ञस्यर्धि-मनु सन्तिष्ठस्वोप ते यज्ञ नम उप
ते नम उप ते नमः ॥ ७७ ॥

परतत्त्व-निरूपणम्

सत्यं परं परगं सत्यगं सत्येन न सुवर्गा-ल्लोकाच्च्यवन्ते
कदाचन सतागं हि सत्यं तस्मात् सत्ये रमन्ते तप इति तपो नानशना-
त्परं यद्धि परं तप-स्तदुर्ध्वं तद्ग्राधर्षं तस्मा-त्तपसि रमन्ते दम इति
नियतं ब्रह्मचारिण-स्तस्मा-द्दमे रमन्ते शम इत्यरण्ये मुनय-स्तस्मा-
च्छमे रमन्ते दान-मिति सर्वाणि भूतानि प्रशगंसन्ति दाना-न्नाति
दुश्चरं तस्मा-द्दाने रमन्ते धर्म इति धर्मेण सर्व-मिदं परिगृहीतं धर्मा-
न्नातिदुष्करं तस्मा-द्धर्मे रमन्ते प्रजन इति भूयागंस-स्तस्माद्भूयिष्ठाः

प्रजायन्ते तस्माद्भूयिष्ठाः प्रजनने रमन्तेऽभय इत्याह तस्मादभय
 आघातव्या अग्निहोत्र-मित्याह तस्मादग्निहोत्रे रमन्ते यज्ञ इति यज्ञो
 हि देवा-स्तस्माद्यज्ञे रमन्ते मानस-मिति विद्वाग्स-स्तस्माद्विद्वाग्स
 एव मानसे रमन्ते न्यास इति ब्रह्मा ब्रह्मा हि परः परो हि ब्रह्मा
 तानि वा एतान्यवराणि पराग्सि न्यास एवात्यरेचय-द्य एवं वेदे-
 त्युपनिषत् ॥ ७८ ॥

ज्ञानसाधन-निरूपणम्

प्राजापत्यो हारुणि-स्सुपर्णेयः प्रजापतिं पितर-मुपससार किं
 भगवन्तः परमं वदन्तीति तस्मै प्रोवाच सत्येन वायु-रावाति
 सत्येनादित्यो रोचते दिवि सत्यं वाचः प्रतिष्ठा सत्ये सर्वं प्रतिष्ठितं
 तस्मात् सत्यं परमं वदन्ति तपसा देवा देवता-मग्र आयन् तपसर्षय-
 स्सुवरन्वविन्दन् तपसा सपत्नान् प्रणुदामाराती-स्तपसि सर्वं प्रतिष्ठितं
 तस्मात्तपःपरमं वदन्ति दमेन दान्ताः किल्बिष-मवधून्वन्ति दमेन
 ब्रह्मचारिण-स्सुवरगच्छन् दमो भूतानां दुराघर्षं दमे सर्वं प्रतिष्ठितं
 तस्माद्दमः परमं वदन्ति शमेन शान्ता-श्शिव-माचरन्ति शमेन
 नाकं मुनयोऽन्वविन्दञ्छमो भूतानां दुराघर्षञ्छमे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मा-

च्छमं परमं वदन्ति दानं यज्ञानां वरूथं दक्षिणा लोके दातारं सर्व-
 भूतान्युपजीवन्ति दानेनाराती-रपानुदन्त दानेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति
 दाने सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माद्दानं परमं वदन्ति धर्मो विश्वस्य जगतः प्रतिष्ठा
 लोके धर्मिष्ठं प्रजा उपसर्पन्ति धर्मेण पापमपनुदति धर्मे सर्वं प्रतिष्ठितं
 तस्माद्धर्मं परमं वदन्ति प्रजननं वै प्रतिष्ठा लोके साधुप्रजायास्तनुं
 तन्वानः पितृणां मनृणो भवति तदेव तस्या अनृणं तस्मात् प्रजननं
 परमं वदन्त्यग्नेयो वै त्रयी-विद्या देवयानः पन्था गार्हपत्य ऋक्पृ-
 थिवी रथन्तरमन्वाहार्यपचनं यजु-रन्तरिक्षं वामदेव्यमाहवनीय-
 स्सामं सुवर्गो लोको बृहत्तस्मादग्नीन् परमं वदन्त्यग्निहोत्रं सायं प्रात-
 र्गृहाणां निष्कृति-स्विष्टं सुहुतं यज्ञक्रतूनां प्रायणं सुवर्गस्य
 लोकस्य ज्योतिस्तस्मादग्निहोत्रं परमं वदन्ति यज्ञ इति यज्ञेन हि
 देवा दिवं गता यज्ञेनासुरा-नपानुदन्त यज्ञेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति
 यज्ञे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माद्यज्ञं परमं वदन्ति मानसं वै प्राजापत्यं
 पवित्रं मानसेन मनसा साधु पश्यति मानसा ऋषयः प्रजा असृजन्त
 मानसे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मान् मानसं परमं वदन्ति न्यास इत्याहु-
 र्मनीषिणो ब्रह्माणं ब्रह्मा विश्वं कतमस्त्वं यम्भुः प्रजापतिस्संवत्सर

इति संवत्सरो ऽसावादित्यो य एष आदित्ये पुरुष-स्स परमेष्ठी
 ब्रह्मात्मा याभिरादित्य-स्तपति रश्मिभि-स्ताभि-पर्जन्यो वर्षति
 पर्जन्येनौषधि - वनस्पतयः प्रजायन्त ओषधिवनस्पतिभि-रन्नं भवत्यन्नेन
 प्राणाः प्राणै-र्बलं बलेन तप-स्तपसा श्रद्धा श्रद्धया मेघा मेघया
 मनीषा मनीषया मनो मनसा शान्ति-श्शान्त्या चित्तं चित्तेन स्मृतिगं
 स्मृत्या स्मारगं स्मारेण विज्ञानं विज्ञानेनात्मानं वेदयति तस्मा-दन्नं
 ददन् सर्वाण्येतानि ददात्यन्नात् प्राणा भवन्ति भूतानां प्राणै-र्मनो
 मनसश्च विज्ञानं विज्ञाना-दानन्दो ब्रह्मयोनि-स्स वा एष पुरुषः
 पञ्चधा पञ्चात्मा येन सर्व-मिदं प्रोतं पृथिवी चान्तरिक्षं च द्यौश्च
 दिशश्चावान्तरदिशाश्च स वै सर्वमिदं जगत् स समूतगं स भव्यं
 जिज्ञासकल्लस ऋतजा-रयिष्ठा श्रद्धा सत्यो महस्वान् तपसो वरिष्ठाद्
 ज्ञात्वा तमेवं मनसा हृदा च भूयो न मृत्यु-मुपयाहि विद्वान् तस्मा-
 न्न्यास-मेषां तपसा-मतिरिक्तमाहु-र्वसुरण्वो विभूरसि प्राणे त्वमसि सन्धाता
 ब्रह्मन् त्वमसि विश्वधृत्तेजोदा-स्त्वमस्यग्नि-रसि वर्चोदा-स्त्वमसि सूर्यस्य
 द्युज्जोदा-स्त्वमसि चन्द्रमस उपयामगृहीतोऽसि ब्रह्मणे त्वा महस
 ओमित्यात्मानं युञ्जीतैतद् वै महोपनिषदं देवानां गुह्यं य एवं

वेदं ब्रह्मणो महिमानं माप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानं मित्युपनिषत्

॥ ७० ॥

ज्ञानयज्ञः

तस्येवं विदुषो यज्ञस्यात्मा यजमान-श्चन्द्रा पत्नी शरीर-मिध-
मुरो वेदि-लोमानि बर्हि-वेद-शिशवा हृदयं यूपः काम आज्यं मन्युः
पशु-स्तपोऽग्नि-द्रोम-श्शमयिता दक्षिणा-वाग्योता प्राण उद्गाता चक्षु-
रध्वर्यु-र्मनो ब्रह्मा श्रोत्रमग्नी-द्यावद्विर्यते सा दीक्षा यदंभाति तद्धवि-र्यत्पिबति
तदस्य सोमपानं यद्रमते तदुपसदो यत्संचरत्युपविशत्युत्तिष्ठते च
सप्रवर्ग्यो यन्मुखं तदाहवनीयो या व्याहृति-राहुति-र्यदस्य विज्ञानं
तज्जुहोति यत्सायं प्रातरति तत्समिधं यत्प्रातर्मध्यन्दिनं सायं च
तानि सर्वानि ये अहोरात्रे ते दर्शपूर्णमासौ येऽर्धमासाश्च मासौश्च
ते चातुर्मास्यानि य ऋतवस्ते पशुबन्धा ये संवत्सराश्च परिवत्सराश्च
तेऽहर्गणास्सर्ववेदसं वा एतत्सत्रं यन्मरणं तदवभृथ एतद्वै जरामर्य-
मग्निहोत्रं सत्रं य एवं विद्वा-नुदगयने प्रमीयते देवानामेव महिमानं
गत्वाऽऽदित्यस्य सायुज्यं गच्छत्यथ यो दक्षिणे प्रमीयते पितृणा-मेव
महिमानं गत्वा चन्द्रमसस्सायुज्यं सलोकतां माप्नोत्येतौ वै सूर्या-

चन्द्रमसो-र्महिमानौ ब्राह्मणो विद्वानभिजयति तस्माद् ब्राह्मणो महिमान-
माप्नोति तस्माद् ब्राह्मणो महिमान-मित्युपनिषत् ॥ ८० ॥

सहनाववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै । तेजस्विना-
वधीतमस्तु मा विद्विषावहै । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ हरिः ओं (३) सू ॥

इति तैत्तिरीयोपनिषदि चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः

॥ तैत्तिरीयोपनिषत् समाप्ता ॥

॥ श्रीः ॥

॥ तैत्तिरीयारण्यके प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ सूर्यनमस्कार - मन्त्राः ॥

शुक्लांबरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।

प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥

ओम् भूः, ओम् भुवः, ओगंसुवः, ओम् महः, ओम् जनः,

ओम् तपः ओगं सत्यम्, ओम् तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ।

धियो यो नः प्रचोदयात् । ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम् ।

ममोपात्त-समस्त-दुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं करिष्यमाणस्य
कर्मणः निर्विघ्नेन परिसमाप्त्यर्थं आदौ विघ्नेश्वर-पूजां करिष्ये ॥ अप-
उपस्पृश्य । (पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा) ओम् गणानां त्वा गणपतिं हवामहे

कविं कवीना - मुपमश्रवस्तमम् । ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत

आनश्शृण्वन्नूतिभिस्सीद सादनम् ॥

अस्मिन् हरिद्राबिम्बे सुमुखं महागणपतिं ध्यायामि, महागणपतिं

आवाहयामि, आसनं समर्पयामि, पादयोः पादं समर्पयामि, हस्तयोः

अर्घ्यं समर्पयामि, आचमनीयं समर्पयामि, ओम् भूर्भुवस्सुवः स्नापयामि,

स्नानानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि, वस्त्रार्थं अक्षतान् समर्पयामि,

उपवीतार्थं अक्षतान् समर्पयामि, आभरणार्थं अक्षतान् समर्पयामि,

दिव्यपरिमल-गन्धान्धारयामि, हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि, अक्षतान्
समर्पयामि, पुष्पाणि समर्पयामि ।

ओम् सुमुखाय नमः । ओम् एकदन्ताय नमः । ओम्
कपिलाय नमः । ओम् गजकर्णकाय नमः । ओम् लम्बोदराय नमः ।
ओम् विकटाय नमः । ओम् विघ्नराजाय नमः । ओम् विनायकाय
नमः । ओम् धूमकेतवे नमः । ओम् गणाध्यक्षाय नमः । ओम्
फालचन्द्राय नमः । ओम् गजाननाय नमः । ओम् वक्रतुण्डाय नमः ।
ओम् शूषेकर्णाय नमः । ओम् हेरम्बाय नमः । ओम् स्कन्दपूर्वजाय
नमः । ओम् सिद्धिविनायक-स्वामिने नमः । नानाविध-परिमल-पत्र-
पुष्पाणि समर्पयामि ।

धूपः । दीपः । नैवेद्यम् । ओम् भूर्भुवस्सुवः+प्रचोदयात् । देवसवितः
प्रसुव । सत्यं त्वर्तेन परिषिञ्चामि । अमृतोपस्तरणमसि । ओम् प्राणाय
स्वाहा, ओम् अपानाय स्वाहा, ओम् व्यानाय स्वाहा, ओम् उदानाय
स्वाहा । ओम् समानाय स्वाहा । ओम् ब्रह्मणे स्वाहा । ओम् महा-
गणपतये नमः । कदली-फलादिकं निवेदयामि । निवेदनानन्तरं
आचमनीयं समर्पयामि । मध्ये मध्ये अमृतपानीयं समर्पयामि ।
अमृतापिधानमसि । हस्तप्रक्षाळनं समर्पयामि । पादप्रक्षाळनं समर्पयामि ।
आचमनीयं समर्पयामि ॥

पूगीफलसमायुक्तं नागवल्ली-दलैर्युतम् । कर्पूर-चूर्णसंयुक्तं ताम्बूलं
प्रतिगृह्यताम् ॥ ताम्बूलं निवेदयामि ।

तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्तिः
प्रचोदयात् ॥ ओम् महागणपतये नमः कर्पूरनीराजनं सन्दर्शयामि ।
नीराजनानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि, रक्षां धारयामि, मन्त्रपुष्पं
समर्पयामि, सर्वोपचारान् समर्पयामि ॥

वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभ । अविन्नं कुरु मे देव
सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ इति प्रार्थयेत् ॥

॥ श्री सूर्यनारायणपूजा-नमस्कार-सङ्कल्पः ॥

ओं शुक्लांबरधरं विष्णुं+सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ओम् भूः+सुव-
रोम् । ममोपात्त+श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीछायासुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्य-
नारायणप्रीत्यर्थं श्रीसूर्यनारायणप्रसादसिद्धयर्थं आयुरारोग्याद्यभीष्टसिद्धयर्थं
श्रीसूर्यनारायणपूजा-पुरस्सरं तृचकल्पेन अरुणप्रश्नेन च श्रीसूर्यनमस्कारान्
करिष्ये । अप उपस्पृश्य ।

अगजानन-पद्मार्कं गजानन-महर्निशम् । अनेकदं तं भक्तानां
एकदन्तमुपास्महे ॥ अस्मात् हरिद्राबिम्बात् आवाहितं महागणपतिं
यथास्थानं प्रतिष्ठापयामि । शोभनार्थं क्षेमाय पुनरागमनाय च । इति
विघ्नेश्वरं उद्वासयेत् ॥

कलशं गन्धपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य—

कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रस्समाश्रितः । मूले तत्रस्थितो
ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः ॥ ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः साम-
वेदोऽप्यथर्वणः । अङ्गैश्च सहितास्सर्वे कलशाम्बु समाश्रिताः ॥ गङ्गे च
यमुने चैव गोदावरि सरस्वति । नर्मदे सिन्धु कावेरि जलेऽस्मिन्
सन्निधिं कुरु ॥

अनेन शुद्धोदकेन पूजाद्रव्याणि आत्मानं च प्रोक्षेत् ।

॥ कुम्भे वरुण-सूर्यनारायण-पूजा ॥

ओम् इ॒मं मे॑ वरु॒ण श्रु॒षी ह॒वम॒द्या च॑ मृ॒डय । त्वा॒म॒व॒स्युरा॒च॒क्रे
तत्त्वा॑ या॒मि ब्र॒ह्म॒णा व॒न्द॒मा॒नस्तदा॑शास्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्भिः॑ । अ॒हे॒ड॒मा॒नो
वरु॑णे॒ह बो॒ध्युरु॑श॒स्स मा न॒ आयुः॑ प्र॒मो॒षीः ॥ अ॒स्मिन् कु॒म्भे स॒कल॒-
ती॒र्थाधि॑पतिं वरु॒णं ध्या॑यामि । वरु॒ण-मा॒वा॒हया॑मि ।

ओम् आ॒स॒त्येन॒ रज॑सा॒ वर्त॑मानो नि॒वेश॑यन्न॒मृतं॒ मर्त्यं॑ च ।
हि॒र॒ण्य॒येन॑ स॒विता रथे॑नाऽऽदे॒वो या॑ति॒ भुव॑ना वि॒पश्यन् ॥ अ॒स्मिन्
कु॒म्भे श्री॒छाया॒सुव॑र्चला॒म्बास॑मेतं श्रीसूर्यनारायणं ध्यायामि ।
श्रीसूर्यनारायणमावाहयामि । आसनं समर्पयामि, पादयोः पादं
समर्पयामि, हस्तयोः अर्घ्यं समर्पयामि, आचमनीयं समर्पयामि,

ओं भूर्भुवस्सुवः स्नापयामि, स्नानानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि, वस्त्रार्थं
अक्षतान् समर्पयामि, उपवीतार्थं अक्षतान् समर्पयामि, आभरणार्थं
अक्षतान् समर्पयामि, दिव्य-परिमळ-गन्धान्धारयामि, हरिद्राकुङ्कुमं
समर्पयामि, अक्षतान् समर्पयामि, पुष्पाणि समर्पयामि ॥

ओम् मित्राय नमः । ओम् रवये नमः । ओम् सूर्याय नमः ।
ओम् भानवे नमः । ओम् खगाय नमः । ओम् पूष्णे नमः । ओम्
हिरण्यगर्भाय नमः । ओम् मरीचये नमः । ओम् आदित्याय नमः ।
ओम् सवित्रे नमः । ओम् अर्काय नमः । ओम् भास्कराय नमः ।
श्रीछाया-सुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः । नानाविधपरिमळ
पत्रपुष्पाणि समर्पयामि ॥

धूपः । दीपः । नैवेद्यम् ॥ ओम् भूर्भुवस्सुवः+ब्रह्मणे स्वाहा ॥
छायासुवर्चलांबा-समेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः । कदलीफलं
निवेदयामि । ताम्बूलं निवेदयामि ॥

नीराजनम् ॥ ओम् भास्कराय विद्महे महद्द्युतिकराय धीमहि ।
तन्नो आदित्यः प्रचोदयात् । श्रीछायासुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्यनारायण-
स्वामिने नमः । दिव्यमङ्गल - कर्पूरनीराजनं सन्दर्शयामि । नीराज-
नानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि, रक्षां धारयामि, मन्त्रपुष्पं समर्पयामि,
स्वर्णपुष्पं समर्पयामि, प्रदक्षिणनमस्कारान् समर्पयामि ॥

(न्यासः) ओं अस्य श्रीसूर्यनमस्कार-महामन्त्रस्य, कण्वपुत्रः
प्रस्कन्न ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः, श्रीसूर्यनारायणो देवता । हां बीजम्,
हीं शक्तिः हूं कालकम् । श्रीसूर्यनारायण-प्रसाद-सिद्धयर्थे नमस्कारे
विनियोगः ।

हां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः	हां हृदयाय नमः ।
हीं तर्जनीभ्यां नमः	हीं शिरसे स्वाहा ।
हूं मध्यमाभ्यां नमः	हूं शिखायै वषट् ।
हैं अनामिकाभ्यां नमः	हैं कवचाय हुम् ।
हौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः	हौं नेत्रत्रयाय वौषट् ।
हः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः	हः अस्त्राय फट् ।

श्रुर्वस्तुवरोमिति दिग्बन्धः

(ध्यानम्) उदयगिरिमुपेतं भास्करं पद्महस्तं

सकलभुवननेत्रं नूतनलोपधेयम् ।

तिमिरकरिमृगेन्द्रं बोधकं पद्मिनीनां

सुरगुरुमभिवन्दे सुन्दरं विश्वरूपम् ॥

लं-पृथिव्यात्मने गन्धं समर्पयामि ।

हं-आकाशात्मने पुष्पाणि समर्पयामि ।

यं-वाय्वात्मने धूपमाघ्रापयामि ।

रं-बह्मद्यात्मने दीपं दर्शयामि ।

वं-अमृतात्मने अमृतोपहारं निवेदयामि ।

सं-सर्वात्मने सर्वोपचारान् समर्पयामि ॥

अथ नमस्काराः

ओं गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविङ्कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आनश्शृण्वन्नूतिभिस्सीद सादनम् ।

ओं महागणपतये नमः ।

उमाकोमल-हस्ताब्ज-संभावित-ललाटिकम् ।

हिरण्यकुण्डलं वन्दे कुमारं पुष्करस्रजम् ॥

ओं कुमार-गुरवे नमः ॥

गुरुब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।

गुरुस्साक्षात्परं ब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

गुरवे सर्वलोकानां भिषजे भवरोगिणाम् ।

निधये सर्वविद्यानां दक्षिणामूर्तये नमः ॥

विनतातनयो देवः कर्मसाक्षी सुरेश्वरः ।

सप्ताश्व-स्सप्तरज्जुश्चाऽप्यरुणो मे प्रसीदतु ॥

रज्जुवेत्रकशापाणि प्रसन्नं कश्यपात्मजम् ।

सर्वाभरणदीप्ताङ्ग-मरुणं प्रणमाम्यहम् ॥

ओं अरुणाय नमः ॥

ओम् अ॒ग्निमी॑ळे पु॒रोहि॑तं य॒ज्ञस्य॑ दे॒वमृ॒त्विज॑म् । हो॒तारं॑
र॒त्नधा॑तमम् ॥ ऋ॒ग्वेदा॑त्मने सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

इ॒षे त्वा॒र्जेत्वा॑ वा॒यव॑स्स्थोपा॒यव॑स्थ दे॒वो व॑स्सवि॒ता प्रा॑र्पयतु
श्रेष्ठ॑तमाय॒ कर्म॑णे ॥ यजुर्वेदात्मने सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

अ॒ग्न आ॒याहि॑वीतये गृ॒णानो॑ ह॒व्यदा॑तये । नि॒होता॑ स॒स्ति
ब॒र्हिषि॑ ॥ सामवेदात्मने सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

श॒न्नो दे॒वीर॒भिष्ट॑य आपो॑ भवन्तु पी॒तये॑ । शं॒यो॒रभि॑स्तवन्तु नः ॥
अथर्ववेदात्मने सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

घृ॒णिस्सूर्य॑ आ॒दित्यो॑ न प्रभा॑ वा॒त्यक्ष॑रम् । मधु॑ क्षरन्ति तद्र॑सम् ।
स॒त्यं वै तद्र॑समापो ज्योती॒रसोऽमृतं॑ ब्रह्म भूर्भुव॑स्सुव॒रोम् । छा॒यासु॑वर्च-
ला॒म्बा-समे॑त-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

त॒रणि॑र्वि॒श्वदर्श॑तो ज्योति॒ष्कृद॑सि सूर्य॑ । वि॒श्वमा॑भा॒सि रो॑चनम् ।
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि सूर्या॒य त्वा॒ आ॒ज॑स्वत ए॒ष ते॒ योनि॑स्सूर्या॒य त्वा॒
आ॒ज॑स्वते । छा॒यासु॑वर्चला॒म्बा-समे॑त-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

ओं हाम् । उद्यन्नद्य मित्रमहः । मित्राय नमः ॥

ओं हीम् । आरोहन्नुत्तरां दिवम् । स्वये नमः ॥

ओं हूम् । हृदोगं मम सूर्य । सूर्याय नमः ।

ओं हैम् । हरिमाणञ्च नाशय । भानवे नमः ॥

ओं हौम् । शुक्लेषु मे हरिमाणम् । खगाय नमः ॥

ओं हः । रोपणाकासु दध्मसि । पूष्णे नमः ॥

ओं हाम् । अथो हारिद्रवेषु मे । हिरण्यगर्भाय नमः ॥

ओं हीम् । हरिमाणन्निदध्मसि । मरीचये नमः ॥

ओं हूम् । उदगादयमादित्यः । आदित्याय नमः ॥

ओं हैम् । विश्वेन सहसा सह । सवित्रे नमः ॥

ओं हौम् । द्विषन्तं मम रन्धयन् । अर्काय नमः ॥

ओं हः । मो अहं द्विषतो रथम् । भास्कराय नमः ॥

ओं हाम् हीम् । उद्यन्नद्य मित्रमहः । आरोहन्नुत्तरां दिवम् ॥

मित्ररविभ्यां नमः ॥

ओं हूम्, हैम् । हृदोगं मम सूर्य । हरिमाणञ्च नाशय

सूर्य-भानुभ्यां नमः ।

ओं हौम्, हः । शुकेषु मे हरिमाणम् । रोपणाकासु दध्मसि ।
खग-पूषभ्यां नमः ॥

ओं हाम् हीम् । अथो हारिद्रवेषु मे । हरिमाणन्निदध्मसि ।
हिरण्यगर्भ-मरीचिभ्यां नमः ॥

ओं हूम् हैम् । उदंगादयमादित्यः । विश्वेन सहसा सह ।
आदित्य-सवितृभ्यां नमः ।

ओं हौम्, हः । द्विषन्तं मम रन्धयन् । मो अहं द्विषतो
रथम् । अर्क-भास्कराभ्यां नमः ।

ओं हाम्, हीम्, हूम्, हैम् । उद्यन्नद्य मित्रमहः । आरोहन्नुत्तरां
दिबम् । हृद्गोमं मम सूर्य । हरिमाणञ्च नाशय । मित्र-रवि-सूर्य-
भानुभ्यो नमः ॥

ओं हौम्, हः, हाम् हीम् । शुकेषु मे हरिमाणम् । रोपणाकासु
दध्मसि । अथो हारिद्रवेषु मे । हरिमाणन्निदध्मसि । खग-पूष-हिरण्यगर्भ-
मरीचिभ्यो नमः ॥

ओं हूम्, हैम्, हौम्, हः । उदंगादयमादित्यः । विश्वेन
सहसा सह । द्विषन्तं मम रन्धयन् । मो अहं द्विषतो रथम् । आदित्य-
सवित्रर्क-भास्करेभ्यो नमः ॥

ओं हाम्, हीम्, हूम्, हैम्, हौम्, हः । उद्यन्नद्य मित्रमहः ।
 आरोहन्नुत्तरां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य । हरिमाणञ्च नाशय । शुकेषु
 मे हरिमाणम् । रोपणाकासु दध्मसि । मित्र-रवि-सूर्य-भानु-खग-
 पूषभ्यो नमः ॥

ओं हाम्, हीम्, हूम्, हैम्, हौम्, हः । अथो हारिद्वेषु
 मे । हरिमाणन्निदध्मसि । उदगादयमादित्यः । विश्वेन सहसा सह ।
 द्विषन्तं मम रन्धयन् । मो अहं द्विषतो रथम् ॥ हिरण्यगर्भ-मरीच्यादित्य-
 सवित्रर्क-भास्करेभ्यो नमः ॥

ओं हाम्, हीम्, हूम्, हैम्, हौम्, हः । ओं हाम्, हीम्,
 हूम्, हैम्, हौम्, हः । उद्यन्नद्य मित्रमहः । आरोहन्नुत्तरां दिवम् ।
 हृद्रोगं मम सूर्य । हरिमाणञ्च नाशय । शुकेषु मे हरिमाणम् ।
 रोपणाकासु दध्मसि । अथो हारिद्वेषु मे । हरिमाणन्निदध्मसि ।
 उदगादयमादित्यः । विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मम रन्धयन् ।
 मो अहं द्विषतो रथम् । मित्र रवि-सूर्य भानु-खग-पूष-हिरण्यगर्भ-
 मरीच्या-दित्य-सवित्रर्क-भास्करेभ्यो नमः ॥

आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति तत्र ता ऋचस्तद्वचामण्डलग्ं
स ऋचां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिर्दीप्यते तानि सामानि स
साम्नां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिषि पुरुषस्तानि यजूगंषि
स यजुषा मण्डलग्ं स यजुषां लोकस्सैषा त्रय्येव विद्या तपति य
एषोऽन्तरादित्ये हिरण्यः पुरुषः ॥ छायासुवर्चलांबासमेत-श्रीसूर्यनारायण-
स्वामिने नमः ॥

आदित्यो वै तेज ओजो बलं यशश्चक्षुः श्रोत्रमात्मा मनो
मन्युर्मनुर्मृत्युस्सत्यो मित्रो वायुराकाशः प्राणो लोकपालः कः किं कं
तत्सत्यमन्नमृतो जीवो विश्वः कतमस्स्वयंभु ब्रह्मतदमृत एष पुरुष एष
भूतानामधिपतिर्ब्रह्मणस्सायुज्यगंसलोकतामामोत्येतासामेव देवतानागं सायु
ज्यगं सार्ष्टितागं समानलोकतामामोति य एवं वेदैत्युपनिषत् ॥ श्रीछाया-
सुवर्चलांबासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ तैत्तिरीयारण्यकम् ॥

ओं । भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः । भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाग्ंस्तनूभिः । व्यशेम देवहितं यदायुः । स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।

ओं । भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः । भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाग्ंस्तनूभिः । व्यशेम देवहितं यदायुः । स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु । आपमापामपः सर्वाः । अस्मादस्मादितोऽमुतः ॥ १ ॥

अभिर्वायुश्च सूर्यश्च । सहसंचस्करद्विया । वाय्वश्चा रश्मिपतयः । मरीच्यात्मानो अर्द्रहः । देवीर्भुवनसूवरीः । पुत्रवत्वाय मे सुत । महानाग्नीर्महामानाः । महसो महसस्वः । देवीः पर्जन्यसूवरीः । पुत्रवत्वाय मे सुत ॥ २ ॥

अपा॒ङ्ग्युष्णि॒मपा॒ रक्षः । अपा॒ङ्ग्युष्णि॒मपा॒रध॑म् । अपा॒ङ्गाम॑प
चाव॑र्तिम् । अप॒दे॒वीरि॒तो हि॑त । वज्रं दे॒वीर॑जी॒तागं॑श्च । भुव॑नं
दे॒वसू॒र्वरीः । आ॒दि॒त्यान॑दि॒तिं दे॒वीम् । योनि॑नोर्ध्वमु॒दीष॑त । शि॒वान्-
श्शन्त॑मा भवन्तु । दि॒व्या आप॒ ओष॑धयः । सु॒मृ॒डीका॒ सर॑स्वति । मा ते
व्योम॑ सं॒दृशि ॥ ३ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १ ॥

स्मृ॑तिः प्र॒त्यक्ष॑मैति॒ह्यम् । अनु॑मानश्चतु॒ष्टय॑म् । ए॒तैरा॑दि॒त्य-
मण्ड॑लम् । सै॒र्वैरे॒व वि॒धास्य॑ते । सूर्यो॑ मरी॒चिमा॑दत्ते । सर्व॑स्माद्भुव॑ना-
द॒धि । तस्याः॑ पा॒कवि॑शेषेण । स्मृतं॑ का॒लवि॑शेषणम् । न॒दीव॒ प्रभ॑वात्का-
चि॒त् । अ॒क्षय्या॑त्स्यन्दते यथा ॥ ४ ॥

तान्नद्योऽभि॑समा॒यन्ति । सोरु॑स्सती न नि॒वर्त॑ते । ए॒वन्नाना॑
संमु॒त्थानाः । का॒लास्सं॑वत्सरं श्रि॒ताः । अणु॑शश्च म॒हश्च॑ । सर्वे
संम॒वय॑न्त्रितम् । स॒तैस्सर्वै॑स्समा॒विष्टः । उरु॑स्सन्न नि॒वर्त॑ते । अ॒तिसं॑वत्सरं
वि॒द्यात् । तदे॒वं ल॒क्षणे ॥ ५ ॥

अणुभिश्च महद्भिश्च । समाखुदः प्रदृश्यते । संवत्सरः प्रत्यक्षेण ।
 नाधिसत्त्वः प्रदृश्यते । पटरो विक्रिषः पिङ्गः । एतद्वरुणलक्षणम् ।
 यत्रैतदुपदृश्यते । सहस्रं तत्र नीयते । एकगंहि शिरो नाना मुखे ।
 कृत्स्नं तद्वतुलक्षणम् ॥ ६ ॥

उभयतस्सप्तैन्द्रियाणि । जल्पितं त्वेव दिद्यते ॥ शुक्लकृष्णे संवत्सरस्य ।
 दक्षिणवामयोऽपार्श्वयोः । तस्यैषा भवति । शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते
 अन्यत् । विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि । विश्वा हि माया अवसि स्वधावः ।
 भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्त्विति । नात्र भुवनम् । न पूषा । न पशवः ।
 नादित्यस्संवत्सर एव प्रत्यक्षेण प्रियतमं विद्यात् । एतद्वै संवत्सरस्य
 प्रियतमग्रूपम् । योऽस्य महानर्थ उत्पत्स्यमानो भवति । इदं पुण्यं
 कुरुष्वेति । तमाहरणं दद्यात् ॥ ७ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलाम्बा-समेत श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥

साकंजानागं सप्तथमाहुरेकजम् । षडुद्यमा ऋषयो देवजा इति ।
 धामिष्ठानि विहितानि धामशः । स्थात्रे रेजन्ते विकृतानि रूपशः ।

को नु मर्या अमिथितः । सखा सखायमब्रवीत् । जहाको अस्मदीषते ।
यस्तित्याज सखिविदगं सखायम् । न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।
यदीग्ं शृणोत्यलकग्ं शृणोति ॥ ८ ॥

न हि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थामिति । ऋतुर्ऋतुना नुद्यमानः ।
विननादाभिधावः । षष्टिश्च त्रिंशका वल्गाः । शुक्लकृष्णौ च षष्टिकौ ।
सारागवस्त्रैर्जरदक्षः । वसन्तो वसुभिस्सह । संवत्सरस्य सवितुः । प्रैषकृत्-
प्रथमः स्मृतः । अमूनादयतेत्यन्यान् ॥ ९ ॥

अमूग्ंश्च परिरक्षतः । एता वाचः प्रयुज्यन्ते । यत्रैतदुपदृश्यते ।
एतदेव विजानीयात् । प्रमाणं कालपर्यये । विशेषणं तु वक्ष्यामः ।
ऋतूनां तन्निबोधत । शुक्लवासां रुद्रगणः । ग्रीष्मेणाऽऽवर्तते सह ।
*निजहन् पृथिवीग्ं सर्वाम् ॥ १० ॥

ज्योतिषाप्रतिख्येन सः । विश्वरूपाणि वासाग्ंसि । आदित्यानां
निबोधत । संवत्सरीणं कर्मफलम् । वर्षाभिर्ददताग्ं सह । अदुःखो
दुःखचक्षुरिव । तद्भा पीत इव दृश्यते । शीतेनान्वययन्निव । रुरुदक्ष

इव दृश्यते । हृदयते॑ ज्वलतश्चैव । शाम्यतश्चास्य चक्षुषी । या वै
 प्रजा अंगंश्यन्ते । संवत्सरात्ता अंगंश्यन्ते । याः प्रतितिष्ठन्ति । संवत्सरे
 ताः प्रतितिष्ठन्ति । वर्षाभ्य इत्यर्थः ॥ ११ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ३ ॥

अक्षिदुःखोत्थितस्यैव । विप्रसन्ने कनीनिके । आङ्क्तेचाद्गणं
 नास्ति । ऋभूणां तन्निबोधत । कनकाभानि वासागंसि । अहतानि
 निबोधत । अन्नमश्नीत मृज्मीत । अहं वो जीवनप्रदः । एता वाचः
 प्रयुज्यन्ते । शरद्यत्रोपदृश्यते ॥ १२ ॥

अभिधून्वन्तोऽभिघ्नन्त इव । वातवन्तो मरुद्गणाः । अमुतो
 जेतुमिषुमुखमिव । सन्नद्धास्सह ददृशे ह । अपच्यस्तैर्वस्तिवर्णैरिव ।
 विशिखासः कपर्दिनः । अक्रुद्धस्य योत्स्यमानस्य । क्रुद्धस्यैव लोहिनी ।
 हेमतश्चक्षुषी विद्यात् । अक्ष्णयोः क्षिपणोरिव ॥ १३ ॥

दुर्भिक्षं देवलोकेषु । मनूनामुदकं गृहे । एता वाचः प्रवदन्तीः ।
 वैद्युतो यान्ति शैशिरीः । ता अग्निः पवमाना अन्वैक्षत । इह
 जीविकामपरिपश्यन् । तस्यैषा भवति । इहेहवस्त्वतपसः । मस्तस्सूर्य-
 त्वचः । शर्म सप्रथा आवृणे ॥ १४ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ४ ॥

अतिताम्राणि वासागंसि । अष्टिवज्रिशतमि च । विश्वे देवा
 विप्रहरन्ति । अग्निजिह्वा असश्चत । नैव देवो न मर्त्यः । न राजा
 वरुणो विभुः । नाग्निर्नेन्द्रो न पवमानः । मातृक्कचन विद्यते । दिव्य-
 स्यैका धनुरालिः । पुथिव्यामपरा श्रिता ॥ १५ ॥

तस्येन्द्रो बभ्रिरूपेण । धनुर्ज्यामल्लिनश्चर्यम् । तदिन्द्रधनु-
 रित्यज्यम् । अभ्रवर्णेषु चक्षते । एतदेव शंयोर्बाह्वस्पत्त्वस्य । एतद्रुद्रस्य
 धनुः । रुद्रस्य त्वेव धनुरालिः । शिर उत्तिपेष । स प्रवर्ग्योऽभवत् ।

तस्माद्यत्सप्रवर्गेण यज्ञेन यजते । रुद्रस्य स शिरः प्रतिदधाति ।
नैनं रुद्र आरुको भवति । य एवं वेद ॥ १६ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ५ ॥

अत्यूर्ध्वाक्षोऽतिरश्चात् । शिशिरः प्रदृश्यते । नैव रूपं न
वासांगं । न चक्षुः प्रतिदृश्यते । अन्योन्यं तु न हिङ्गसातः ।
सतस्तद्देवलक्षणम् । लोहितोऽक्षिण शरशीर्ष्णिः । सूर्यस्योदयनं प्रति ।
त्वं करोषिन्यञ्जलिकाम् । त्वं करोषि निजानुकामम् ॥ १७ ॥

निजानुकामेन्यञ्जलिका । अमी वाचमुपासतामिति । तस्मै सर्व
ऋतवो नमन्ते । मर्यादाकरत्वात्प्रपुरोधाम् । ब्राह्मणं आप्नोति । य एवं
वेद । स खलु संवत्सर एतैस्सेनानीभिस्सह । इन्द्राय सर्वान्कामानभि-
वहति । स द्रप्सः । तस्यैषा भवति ॥ १८ ॥

अवद्रप्सो अगंशुमतीमतिष्ठत् । इयानः कृष्णो दशभिस्सहस्रैः ।
आवर्तमिन्द्र शच्या धमन्तम् । उपस्नुहि तं नृमणामथद्रामिति ।

एतयैवेन्द्रः सलवृक्या सह । असुरान् परिवृश्चति । पृथिव्यगंशुमती ।
तामन्ववस्थितः संवत्सरो दिवं च । नैवं विदुषाऽऽचार्यान्तेवासिनौ ।
अन्योन्यस्मै द्रुह्याताम् । यो द्रुहति । अश्यते स्वर्गालोकात् । इत्यृतुमण्ड-
लानि । सूर्यमण्डलान्याख्यायिकाः । अत ऊर्ध्वगंसनिर्वचनाः ॥ १९ ॥

श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ६ ॥

आरोगो भ्राजः पटरः पतङ्गः । स्वर्णरो ज्योतिषीमान् विभासः ।
ते अस्मै सर्वे दिवमातपन्ति । ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति ।
कश्यपोऽष्टमः । स महामेरुं न जहाति । तस्यैषा भवति । यत्ते शिल्पं
कश्यप रोचनावत् । इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु । यस्मिन्सूर्या
अर्पितास्सप्त साकम् ॥ २० ॥

तस्मिन् राजानमधिविश्रयेममिति । ते अस्मै सर्वे कश्य-
पाज्ज्योतिर्लभन्ते । तान्तसोमः कश्यपादधिनिर्द्धमति । अस्ताकर्म-
कृदिवैवम् । प्राणो जीवानीन्द्रियजीवानि । सप्त शीर्षण्याः प्राणाः ।

सूर्या इत्याचार्याः । अपश्यमहमेतान्त्सप्त सूर्यानि । पञ्चकर्णो
वात्स्यायनः । सप्तकर्णश्च ग्राक्षिः ॥ २१ ॥

आनुश्रविक एव नौ कश्यप इति । उभौ वेदयिते । न हि
शेकुमिव महामेरुं गन्तुम् । अपश्यमहमेतत्सूर्यमण्डलं परिवर्तमानम् ।
गार्ग्यः प्राणत्रातः । गच्छन्त महामेरुम् । एकं चाजहतम् । आजपठर
पतङ्गा निहने । तिष्ठन्नातपन्ति । तस्मादिह तप्त्रितपाः ॥ २२ ॥

अमुत्रेतरे । तस्मादिहातप्त्रितपाः । तेषामेषा भवति । सप्त
सूर्या दिवमनुप्रविष्टाः । तानन्वेति पथिभिर्दक्षिणावान् । ते अस्मै सर्वे
श्रुतमातपन्ति । उर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति । सप्तत्विजस्सूर्या
इत्याचार्याः । तेषामेषा भवति । सप्त दिशो नानासूर्याः ॥ २३ ॥

सप्त होतार ऋत्विजः । देवा आदित्या ये सप्त । तेभिस्सोमा
भीरक्षण इति । तदप्याम्नायः । दिम्भाज ऋतून् करोति । एतयैवावृता
सहस्रसूर्यताया इति वैशंपायनः । तस्यैषा भवति । यद्द्यावं इन्द्र ते
अतगंशतं भूमीः । अतस्युः । नत्वा वज्रिन् सहस्रगं सूर्याः ॥ २४ ॥

अनुज॑जातमष्ट रोदसी॑ इति । नानालिङ्ग॑त्वाद्द॒तूनां नाना॑सूर्य-
स्वम् । अष्टौ तु व्यव॑सिता इति । सूर्यमण्डलान्यष्टा॑त ऊर्ध्वम् ।
तेषामिषा॑ भवति । चि॒त्रं दे॒वाना॑मुद॒गादनी॑कम् । चक्षु॑र्मित्रस्य वरुण-
स्याग्नेः । आप्रा॑ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षम् । सूर्य॑ आत्मा जगत्स्त-
स्थुषश्चेति ॥ २५ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ५ ॥

केदम॑भ्रन्निवि॒शते । काय॑गंसंवत्सरो मिथः । काहः॑ केय॒न्देव
रात्री । क मा॑सा ऋतवः श्रिताः । अर्द्धमा॑सा मुह॒र्ताः । नि॒मेषा॑स्तुटि-
भिस्सह । केमा॑ आपो निवि॒शन्ते । यदी॑तो या॒न्ति संप्र॑ति । काला॑
अप्सु निवि॒शन्ते । आप॑स्सूर्ये॒ समा॑हिताः ॥ २६ ॥

अ॒भ्राण्य॑पः प्रप॒द्यन्ते । वि॒द्युत्सूर्ये॑ समा॒हिता । अन॑वर्णे इमे
भूमी । इ॒यं चा॑ऽसौ च रोदसी । किं॑ग॒स्विद॑त्रान्तरा भूतम् । येने॑मे
वि॒धृते॑ उमे । वि॒ष्णुना॑ वि॒धृते॑ भूमी । इति॑ व॒त्सस्य॑ वेद॒ना । इरा॑वती
धेनु॑मती हि भूतम् । सू॒यव॑सिनी मनु॑षे द॒शस्ये॑ ॥ २७ ॥

*निमेषास्तुटिभिस्सह ।

व्यष्टन्नाद्रोदसी विष्णवेते । दाघर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः ।
 किन्तद्विष्णोर्बलमाहुः । का दीप्तिः किं परायणम् । एको यद्धारयद्देवः ।
 रेजती रोदसी उमे । वाताद्विष्णोर्बलमाहुः । अक्षराद्दीप्तिरुच्यते ।
 त्रिपदाद्धारयद्देवः । यद्विष्णोरेकमुत्तमम् ॥ २८ ॥

अग्नयो वायंवश्चैव । एतदस्य परायणम् । पृच्छामि त्वा परं
 मृत्युम् । अवमं मध्यमञ्चतुम् । लोकश्च पुण्यपापानाम् । एतत्पृच्छामि
 संप्रति । अमुमाहुः परं मृत्युम् । पवमानं तु मध्यमम् । अग्निरेवावमो
 मृत्युः । चन्द्रमाश्चतुरुच्यते ॥ २९ ॥

अनाभोगाः परं मृत्युम् । पापास्संयन्ति सर्वदा । आभोगास्त्वेव
 संयन्ति । यत्र पुण्यकृतो जनाः । ततो मध्यममायन्ति । चतुर्भि च
 संप्रति । पृच्छामि त्वा पापकृतः । यत्र यातयते यमः । त्वन्नस्तद्ब्रह्मन्
 प्रब्रूहि । यदि वेत्थाऽसतो गृहान् ॥ ३० ॥

कश्यपादुदितास्सूर्याः । पापान्निर्गन्ति सर्वदा । रोदस्यो-
 रन्तर्दिशेषु । तत्र न्यस्यन्ते वासवैः । तेऽशरीराः प्रपद्यन्ते । यथाऽपुण्यस्य

कर्मणः । अपाण्यपादकेशासः । तत्र तैज्योनिजा जनाः । मृत्वा
पुनर्मृत्युमापद्यन्ते । अद्यमानास्त्वकर्मभिः ॥ ३१ ॥

आशातिकाः क्रिमय इव । ततः पूयन्ते वासवैः । अपैतं मृत्युं
जयति । य एवं वेद । स खल्वैवं विद्वान्ब्राह्मणः । दीर्घश्रुतमो भवति ।
कश्यपस्यातिथिस्सिद्धागमनस्सिद्धागमनः । तस्यैषा भवति । आयस्मिथ्सत
वासवाः । रोहन्ति पूर्या रुहः ॥ ३२ ॥

ऋषिर्ह दीर्घश्रुतमः । इन्द्रस्य धर्मो अतिथिरिति । कश्यपः
पश्यको भवति । यत्सर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात् । अथामेरष्टपुरुषस्य ।
तस्यैषा भवति । अमे नयं सुपथा राये अस्मान् । विश्वानि देव
वयुनानि विद्वान् । युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनः । भूयिष्ठान्ते नम उक्तिं
विधेमेति ॥ ३३ ॥

श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ८ ॥

अग्निश्च जातवेदाश्च । सहोजा अजिराप्रभुः । वैश्वानरो
नर्यापाश्च । पङ्क्तिराधाश्च सप्तमः । विसर्पेवाऽष्टमोऽम्नीनाम् । एतेऽष्टौ

वसवः क्षिता इति । यथर्त्वेवाग्नेरर्चिर्वर्णविशेषाः । नीलार्चिश्च पीतका-
र्चिश्चेति । अथ वायो - रेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य । प्रभ्राजमाना
व्यवदाताः ॥ ३४ ॥

याश्च वासुकिवैद्युताः । रजताः परुषाः श्यामाः । कपिला
अतिलोहिताः । ऊर्वा अवपतन्ताश्च । वैद्युत इत्येकादश । नैनं वैद्युतो
हिनस्ति । य एवं वेद । स होवाच व्यासः पाराशर्यः । विद्युद्वध-
मेवाहं मृत्युमैच्छमिति । न त्वकामगृहन्ति ॥ ३५ ॥

य एवं वेद । अथ गन्धर्वगणाः । त्वानभ्राट् । अङ्घ्रिर्विष्मारिः ।
हस्तस्सुहस्तः । कृशानुर्विश्वावसुः । मूर्धन्वान् सूर्यवर्चाः । कृतिरित्ये-
कादश गन्धर्वगणाः । देवाश्च महादेवाः । रश्मयश्च देवा
गरगिरः ॥ ३६ ॥

नैनं गरो हिनस्ति । य एवं वेद । गौरी मिमाय सलिलानि
तक्षती । एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी । अष्टापदी नवपदी

बभूवुषी । सहस्राक्षरा परमे व्योमन्निति । वाचो विशेषणम् ।
अथ निगदं व्याख्याताः । ताननुक्रमिष्यामः । वराहवस्वतपसः ॥ ३७ ॥

*विद्युन्महसो धूपयः । श्वापयो गृहमेधाश्चेत्येते । ये चेमेऽशिमि-
विद्विषः । पर्जन्यास्सप्त पृथिवीमभिवर्षन्ति । वृष्टिभिरिति । एतयैव
विभक्तिविपरीताः । सप्तभिर्वातैरुदीरिताः । अमूल्योक्तानभिवर्षन्ति ।
तेषामेषा भवति । समानमेतदुदकम् ॥ ३८ ॥

उच्चैत्यवचाहभिः । भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति । दिवं जिन्वन्त्यग्नय
इति । यदक्षरं भूतकृतम् । विश्वे देवा उपासते । महर्षिमस्य गोप्ताम् ।
जमदग्निमकुर्वत । जमदग्निराप्यायते । छन्दोभिश्चतुर्द्वारैः । राजस्सोमस्य
तृप्तासः ॥ ३९ ॥

ब्रह्मणा वीर्यावता । शिवा नः प्रदिशो दिशः । तच्छंयोरावृणी-
महे । गातुं यज्ञाय । गातुं यज्ञपतये । दैवीस्वस्तिरस्तु नः । स्वस्तिर्मानु

षेभ्यः । ऊर्ध्वं जिगातु मेषजम् । शन्नो अस्तु द्विपदे । शं चतुष्पदे ।
सोमपा (३) असोमपा (३) इति निगदव्याख्याताः ॥ ४० ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलाम्बा-समेत श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ९ ॥

सहस्रवृदिं भूमिः । परं व्योम सहस्रवृत् । अश्विनां भुज्यू
नासत्या । विश्वस्य जगतस्पती । जाया भूमिः पतिव्योम । मिथुनन्ता
अतुर्यथुः । पुत्रो बृहस्पती रुद्रः । सरमा इति स्त्रीपुमम् । शुक्रं
वामन्यद्यजतं वामन्यत् । विषु रूपे अहनी द्यौरिव स्थः ॥ ४१ ॥

विश्वा हि माया अवंथः स्वधावन्तौ । भद्रा वां पूषणाविह
रातिरस्तु । वासात्यौ चित्रौ जगतो निधानौ । द्यावाभूमी चरथः
सगंसखायौ । तावश्विना रासमाश्वा हवं मे । शुभस्पती आगतगंसूर्यया
सह । त्युग्रोह भुज्युमश्विनोदमेवे । रयित्र कश्चिन्ममृवां (२) अवाहाः ।
तमूहयुनोभिरात्मन्वतीभिः । अन्तरिक्षप्रुडभिरपोदकाभिः ॥ ४२ ॥

ति॒स्रः क्ष॒प॒क्षिर॒हा॒ति॒त्रज॒द्भिः । नास॑त्या भु॒ज्युर्मू॒ह॒थुः प॒त॒ङ्गैः ।
समु॒द्रस्य॑ घ॒न्व॒न्ना॒र्द्रस्य॑ पा॒रे । त्रि॒भीर॒थै॒र॒श॒त॒प॒द्भिः ष॒ड॒श्वैः । स॒वि॒ता॒रं
वि॒त॒न्व॒न्त॒म् । अनु॑ब॒ध्नाति॑ शा॒म्बरः॑ । आप॑पूर्व॒र्बर॒श्चैव । स॒वि॒ता॒रे॒प॒सोऽ॒-
भ॒वत् । त्य॒गं सु॒तृप्तं॑ वि॒दित्वै॒व । बहु॑सोम॒ गिरं॑ व॒शी ॥ ४३ ॥

अ॒न्वेति॑ तु॒ग्रो व॑क्रि॒यान्त॒म् । आ॒य॒सू॒यान्त्सोम॑तृप्सु॒षु । स
स॒ङ्ग्राम॑स्त॒मो॒द्योऽत्यो॑तः । वा॒चो गाः पि॑पा॒ति तत् । स तद्गो॑भिस्त॒-
वा॑ऽत्ये॒त्य॒न्ये । र॒क्ष॒सा॒न॒न्वि॒ताश्च॑ ये । अ॒न्वेति॑ परि॒वृ॒त्याऽस्तः॑ । ए॒वमे॒तौ
स्थो॑ अ॒श्विना॑ । ते ए॒ते द्यु॒पृथि॒व्योः । अ॒ह॒र॒ह॒र्ग॒र्भ॒न्द॒धाथे॑ ॥ ४४ ॥

तयो॑रे॒तौ व॒त्साव॑हो॒रात्रे॑ । पृ॒थि॒व्या अ॒हः । दि॒वो रा॒त्रिः । ता
अ॒वि॒सृ॒ष्टौ । द॒म्प॒ती ए॒व भ॑वतः । तयो॑रे॒तौ व॒त्सौ । अ॒ग्नि॒श्चादि॒त्यश्च॑ ।
रा॒त्रेर्व॒त्सः । श्वे॒त आ॒दि॒त्यः । अ॒होऽग्निः॑ ॥ ४५ ॥

ता॒म्रो अ॒रु॒णः । ता अ॒वि॒सृ॒ष्टौ । द॒म्प॒ती ए॒व भ॑वतः । तयो॑रे॒तौ
व॒त्सौ । वृ॒त्रश्च॑ वै॒द्युत॑श्च । अ॒मे॒र्वृ॒त्रः । वै॒द्युत॑ आ॒दि॒त्यस्य॑ । ता
अ॒वि॒सृ॒ष्टौ । द॒म्प॒ती ए॒व भ॑वतः । तयो॑रे॒तौ व॒त्सौ ॥ ४६ ॥

उष्मा च नीहारश्च । वृत्रस्योष्मा । वैद्युतस्य नीहारः । तौ तावेव
 प्रतिपद्येते । सेयंग्रात्री गर्भिणी पुत्रेण संवसति । तस्या वा एत-
 दुल्बणम् । यद्रात्रौ रश्मयः । यथा गोर्गर्भिण्या उल्बणम् । एवमेतस्या
 उल्बणम् । प्रजयिष्णुः प्रजया च पशुभिश्च भवति । य एवं
 वेद । एतमुद्यन्तमपियन्तं चेति । आदित्यः पुण्यस्य वत्सः । अथ
 पवित्राङ्गिरसः ॥ ४७ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १० ॥

पवित्रवन्तः परिव्राजमासते । पितृषां प्रत्नो अभिरक्षति व्रतम् ।
 महस्समुद्रं वरुणस्तिरोदधे । धीरा इच्छेकुर्घरुणेष्वारभम् । पवित्रं ते
 वित्तं ब्रह्मणस्पते । प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः । अतस्तनूर्न
 तदामो अश्नुते । शृतास इद्रहन्तस्तत्समाशत । ब्रह्मा देवानाम् ।
 असतस्सद्ये ततक्षुः ॥ ४८ ॥

ऋषयस्सप्ताऽत्रिश्च यत् । सर्वेऽत्रयो अगस्त्यश्च । नक्षत्रैश्शकु-
तोऽवसन् । अथ सवितुः श्यावाश्चस्याऽवर्तिकामस्य । अमी य ऋक्षा
निहितास उच्चा । नक्तं ददृश्रे कुहचिद्विवेयुः । अदब्धानि वरुणस्य
व्रतानि । विचाकशच्चन्द्रमा नक्षत्रमेति । तत्सवितुर्वरेण्यम् । भर्गो देवस्य
धीमहि ॥ ४९ ॥

धियो यो नः प्रचोदयात् । तत्सवितुर्वृणीमहे । वयन्देवस्य
भोजनम् । श्रेष्ठगंसर्वधातमम् । तुरं भर्गस्य धीमहि । अपागूहत सविता
तृभीन् । सर्वान्दिवो अन्धसः । नक्तन्तान्यभवन्दृशे । अस्थ्यस्थना*
संभविष्यामः । नाम नामैव नाम मै ॥ ५० ॥

नपुगंसकं पुमागंस्यस्मि । स्थावरोऽस्म्यथ जङ्गमः । यजेऽयक्षि
यष्टाहे च । मया भूतान्ययक्षत । पशवो मम भूतानि । अनूबन्ध्योऽ-
स्यंह विभुः । स्त्रियस्सतीः । ता उमे पुगंस आहुः । पश्यदक्षणाक्षवि-
चेतदन्धः । कविर्यः पुत्रस्स इमा चिकेत ॥ ५१ ॥

यस्ता विजानाथ्सवितुः पिता सत् । अन्धो मणिमविन्दत् ।
तमनङ्गुलिरावयत् । अग्नीवः प्रत्यमुञ्चत् । तमजिह्वा असञ्चत ।

ऊर्ध्वमूलमवाक॒छासम् । वृक्षं॑ यो वेद॒ सम्प्रति॑ । न स॒ जातु॑ जनः श्रद्-
ध्यात् । मृत्यु॑र्मा मार॒यादितिः॑ । ह॒सित॑गुरु॒दित॑ङ्गीतम् ॥ ५२ ॥

वीणा॑पणव॒लासित॑म् । मृत॒ञ्जीवं॑ च॒ यकि॑ञ्चित् । अ॒ङ्गानि॑ स्नेव
विद्धि॑ तत् । अतृ॒ष्यगुं॒स्तृष्य॑ ध्यायत् । अ॒स्माज्जा॒ता मे॑ मिथू॒ चरन्॑ ।
पुत्रो॑ निर्ऋत्या॒ वैदेहः॑ । अ॒चेता॑ यश्च॒ चेत॑नः । स॒ तं म॑णिमविन्दत् ।
सोऽन॒ङ्गुलि॑रावयत् । सोऽजी॒वः प्रत्य॑मुञ्चत् ॥ ५३ ॥

सोऽजि॒हो अस॑श्च॒त । नैत॑मृषिं विदि॒त्वा नगरं॑ प्रविशेत् । यदि
प्रवि॑शेत् । मिथौ॑ चरि॒त्वा प्रवि॑शेत् । तथ॑सम्भ॒वस्य॑ व्रतम् । आ॒तम॑ग्ने
रथ॑न्तिष्ठ । एका॑श्चमे॒कयो॑जनम् । एक॑च॒क्रमे॑कधुरम् । वा॒तधा॑जिग॒तिं
विभो॑ । न रि॒ष्यति॑ न व्यथ॑ते ॥ ५४ ॥

नास्याक्षो॑ यातु॒ सज्ज॑ति । यच्छ॒वेता॑न॒रोहि॑ताग्ंश्चा॒ग्नेः । रथे॑
युक्त्वाऽधि॑तिष्ठति । एक॑या च दश॑भिश्च स्वभू॒ते । द्वाभ्या॑मिष्ट्ये

विंशत्या च । तिसृभिश्च वहसे त्रिंशता च । नियुद्धिर्वायविहता
विमुञ्च ॥ ५५ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ११ ॥

आतनुष्व प्रतनुष्व । उद्धमाऽऽधम सन्धम । आदित्ये चन्द्र-
वर्णानाम् । गर्भमाधेहि यः पुमान् । इतस्सिक्तगंसूर्यगतम् । चन्द्रमसे
रसङ्कृषि । वारादञ्जनयाग्रेऽग्निम् । य एको रुद्र उच्यते । असङ्ख्या-
तास्सहस्राणि । सूर्यते न च दृश्यते ॥ ५६ ॥

एवमेतन्निबोधत । आमन्द्रैरिन्द्र हरिभिः । याहि मयूररोमभिः ।
मा त्वा केचिन्नियेमुरिन्न* पाशिनः । दधन्वेव ता इहि । मा मन्द्रैरिन्द्र
हरिभिः । यामि मयूररोमभिः । मा मा केचिन्नियेमुरिन्न* पाशिनः ।
निधन्वेव तां (२) इमि । अणुभिश्च महद्भिश्च ॥ ५७ ॥

निघृज्वैरसमायुतैः । कालैरुहस्त्वमापन्नैः । इन्द्रायाहि सहस्रयुक् ।
अभिर्विभ्राष्टिवसनः । वायुश्चेतसिकद्रुकः । संवत्सरो विषूवर्णैः । नित्या-

केचिन्नेमुरिन्न ।

अ॒ष्टयो॑नीम॒ष्टपु॑त्राम् । अ॒ष्टप॑त्नीमि॒मां म॒हीम् । अ॒हं वे॒द न मे॑
मृ॒त्युः । न चा॒मृ॒त्युर॒घाह॑रत् । अ॒ष्टयो॑न्य॒ष्टपु॑त्रम् । अ॒ष्टप॑दि॒दम॒न्तरि॑क्षम् ।
अ॒हं वे॒द न मे॑ मृ॒त्युः । न चा॒मृ॒त्युर॒घाह॑रत् । अ॒ष्टयो॑नीम॒ष्टपु॑त्राम् ।
अ॒ष्टप॑त्नीम॒मून्दि॑वम् ॥ ६१ ॥

अ॒हं वे॒द न मे॑ मृ॒त्युः । न चा॒मृ॒त्युर॒घाह॑रत् । सु॒त्रामा॑णं
म॒हीमू॑षु । अदि॑तिर्द्यौ॒रदि॑तिरन्त॒रि॒क्षम् । अदि॑तिर्मा॒ता स पि॒ता स
पु॒त्रः । वि॒श्वे दे॒वा अदि॑तिः पञ्च॒जनाः । अदि॑तिर्जा॒तमदि॑तिर्ज-
नि॒त्वम् । अ॒ष्टौ पु॒त्रासो॑ अदि॑तेः । ये जा॒तास्त॒न्वः परि॑ । दे॒वां (२)
उप॑प्रै॒त्सप्त॑भिः ॥ ६२ ॥

प॒रा मा॒र्ताण्ड॑मास्यत् । स॒प्तभिः पु॒त्रैरदि॑तिः । उप॑प्रै॒त्य्यं
यु॒गम् । प्र॒जायै॑ मृ॒त्यवे॑ तत् । प॒रा मा॒र्ताण्ड॑माभ॒रदि॑ति । ता॒ननु॑क-
मि॒ष्यामः । मि॒त्रश्च वरु॑णश्च । धा॒ता चा॒र्यमा॑ च । अ॒गंश॑श्च
भ॒गश्च । इन्द्र॑श्च वि॒वस्वा॑गृ॒थेत्ये॑ते । हि॒र॒ण्य॒गर्भो॑ ह॒गंस॑श्चु॒चिष॑त् ।

ब्रह्मजज्ञानं तदित्यदमिति । गर्भः प्राजापत्यः । अथ पुरुषः सप्त
पुरुषः ॥ ६३ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १३ ॥

योऽसौ तपन्नुदेति । स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति ।
मा मे प्रजाया मा पशूनाम् । मा मम प्राणानादायोदगाः । असौ
योऽस्तमेति । स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायाऽस्तमेति । मा मे प्रजाया
मा पशूनाम् । मा मम प्राणानादायाऽस्तङ्गाः । असौ य आपूर्यति ।
स सर्वेषां भूतानां प्राणैरापूर्यति ॥ ६४ ॥

मा मे प्रजाया मा पशूनाम् । मा मम प्राणैरापूरिष्ठाः । असौ
योऽपक्षीयति । स सर्वेषां भूतानां प्राणैरपक्षीयति । मा मे प्रजाया मा
पशूनाम् । मा मम प्राणैरपक्षेष्ठाः । अमूनि नक्षत्राणि । सर्वेषां
भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च । मा मे प्रजाया मा पशूनाम् ।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत मोत्सृपत ॥ ६५ ॥

इ॒मे मा॒सी॒श्वा॒र्धमा॒साश्च॑ । सर्वे॑षां भू॒ता॒नां प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑र्पन्ति
चोत्स॑र्पन्ति च । मा मे॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शू॒नाम् । मा म॑म॒ प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑प॒त
मोत्स॑प॒त । इ॒म ऋ॒तवः॑ । सर्वे॑षां भू॒ता॒नां प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑र्पन्ति चोत्स॑र्पन्ति
च । मा मे॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शू॒नाम् । मा म॑म॒ प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑प॒त
मोत्स॑प॒त । अ॒य॒गं स॑व॒त्सरः॑ । सर्वे॑षां भू॒ता॒नां प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑र्पन्ति
चोत्स॑र्पन्ति च ॥ ६६ ॥

मा मे॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शू॒नाम् । मा म॑म॒ प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑प॒त मोत्स॑प ।
इ॒द॒महः॑ । सर्वे॑षां भू॒ता॒नां प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑र्पन्ति चोत्स॑र्पन्ति च । मा मे॑
प्र॒जाया॒ मा प॑शू॒नाम् । मा म॑म॒ प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑प॒त मोत्स॑प । इ॒य॒ग्रा॒त्रिः ।
सर्वे॑षां भू॒ता॒नां प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑र्पन्ति चोत्स॑र्पन्ति च । मा मे॑ प्र॒जाया॒ मा
प॑शू॒नाम् । मा म॑म॒ प्रा॒णैर॑प॒प्रस॑प॒त मोत्स॑प । ओं भूर्भु॒वस्स॑वः । ए॒तद्भो
मिथु॑नं मा नो मिथु॑न॒ग्री॒ड्वम् ॥ ६७ ॥

॥ श्रीछाया-सुवर्चलांबासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १४ ॥

अथादित्यस्याष्टपुरुषस्य । वसूनामादित्यानाङ्स्थाने स्वतेजसा
 भानि । रुद्राणामादित्यानाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । आदित्यानामा-
 दित्यानाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । सताङ्गसत्यानाम् । आदित्यानाङ्-
 स्थाने स्वतेजसा भानि । अभिघून्वतामभिघ्नताम् । वातवतां मरुताम् ।
 आदित्यानाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । ऋभूणामादित्यानाङ्स्थाने
 स्वतेजसा भानि । विश्वेषान्देवानाम् । आदित्यानाङ्स्थाने स्वतेजसा
 भानि । संवत्सरस्य सवितुः । आदित्यस्य स्थाने स्वतेजसा
 भानि । ओं भूर्भुवस्स्वः । रश्मयो वो मिथुनं मानो मिथुनङ्ग-
 रीद्वम् ॥ ६८ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलांबासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १५ ॥

आरोगस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । आजस्य स्थाने स्वतेजसा
 भानि । पट्टरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । पतङ्गस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 स्वर्णरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । ज्योतिषीमतस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

सूर्यनमस्कार-मन्त्राः

विभासस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । कश्यपस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

ओं भूर्भुवस्स्वः । आपो वो मिथुनं मा नो मिथुनगंरीद्वम् ॥ ६९ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलाम्बासमेत श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १६ ॥

अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य । प्रभ्राजमानानाङ्-
रुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । व्यवदातानाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा
भानि । वासुकिवैद्युतानाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । रजतानाङ्-
रुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । परुषाणाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा
भानि । श्यामानाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । कपिलानाङ्-
रुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । अतिलोहितानाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने
स्वतेजसा भानि । ऊर्ध्वानाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि ॥ ७० ॥

अवपतन्तानाङ्गरुद्राणाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । वैद्युतानाङ्गरुद्रा-
णाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । प्रभ्राजमानीनाङ्गरुद्राणीनाङ्स्थाने स्वतेजसा
भानि । व्यवदातीनाङ्गरुद्राणीनाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । वासुकि-
वैद्युतीनाङ्गरुद्राणीनाङ्स्थाने स्वतेजसा भानि । रजतानाङ्गरुद्राणीनाङ्-

स्थाने स्वतेजसा भानि । परुषाणांग्रुद्राणीनांग्स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 श्यामानांग्रुद्राणीनांग्स्थाने स्वतेजसा भानि । कपिलानांग्रुद्राणीनांग्-
 स्थाने स्वतेजसा भानि । अतिलोहितीनांग्रुद्राणीनांग्स्थाने स्वतेजसा
 भानि । ऊर्ध्वानांग्रुद्राणीनांग्स्थाने स्वतेजसा भानि । अवपतन्तीनांग्-
 रुद्राणीनांग्स्थाने स्वतेजसा भानि । वैद्युतीनांग्रुद्राणीनांग्स्थाने स्वतेजसा
 भानि । ओं भूर्भुवस्वः । रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुनं-
 रीद्वम् ॥ ७१ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलांबासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ १७ ॥

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य । अग्नेः पूर्वदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । सहोजसो दक्षिण-
 दिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । अजिराप्रभव उपदिश्यस्य स्थाने
 स्वतेजसा भानि । वैश्वानरस्याऽपरदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 नर्यापस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । पङ्क्तिराघस

उदग्दिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि । विसर्पिण उपदिश्यस्य
स्थाने स्वतेजसा भानि । ओं भूर्भुवस्स्वः । दिशो वो मिथुनं मा नो
मिथुनंग्रीद्वम् ॥ ७२ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनाराणस्वामिने नमः ॥

ओं नमो नारायणाय ॥ १८ ॥

दक्षिणपूर्वस्यान्दिशिविसर्पी नरकः । तस्मान्नः परिपाहि ।
दक्षिणाऽपरस्यान्दिश्यविसर्पी नरकः । तस्मान्नः परिपाहि । उत्तरपूर्व-
स्यान्दिशि विषादी नरकः । तस्मान्नः परिपाहि । उत्तरापरस्यान्दिश्य-
विषादी नरकः । तस्मान्नः परिपाहि । आ यस्मिन्त्सप्त वासवा
इन्द्रियाणि शतक्रतवित्येते ॥ ७३ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

ओं नमो नारायणाय ॥ ९१. ॥

इन्द्रघोषा वो वसुभिः पुरस्तादुपदधताम् । मनोजवसो व-
पितृभिर्दक्षिणत उपदधताम् । प्रचेता वो रुद्रैः पश्चादुपदधताम् ।
विश्वकर्मा व आदित्यैरुत्तरत उपदधताम् । त्वष्टा वो रूपैरुपरिष्टादुप-

दधताम् । संज्ञानं वः पश्चादिति । *आदित्यस्सर्वोऽग्निः पृथिव्याम् ।
 वायुरन्तरिक्षे । सूर्यो दिवि । चन्द्रमा दिक्षु । नक्षत्राणि स्वलोके ।
 एवा ह्येव । एवा ह्यग्ने । एवा हि वायो । एवा हीन्द्र । एवा हि
 पूषन् । एवा हि देवाः ॥ ७४ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलाम्बा-समेत श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २० ॥

आपमापामपस्सर्वीः । अस्मादस्मादितोऽमुतः । अग्निर्वायुश्च
 सूर्यश्च । सह संञ्चस्वरद्विया । वाय्वश्चा रश्मिपतयः । मरीच्यात्मानो
 अद्रुहः । देवीर्भुवनसूवरीः । पुत्रवत्त्वाय मे सुत । महानाग्नीर्महामानाः ।
 महसो महस्सर्वः ॥ ७५ ॥

देवीः पर्जन्यसूवरीः । पुत्रवत्त्वाय मे सुत । अपाऽश्न्युष्णि-
 मपारक्षः । अपाऽश्न्युष्णिमपारधम् । अपाभ्रामपचाऽवर्तिम् । अपदेवीरितो
 हित । वज्रन्देवीरजीताग्श्च । भुवनन्देवसूवरीः । आदित्यानदितिन्देवीम् ।
 योनिनोर्ध्वमुदीषत ॥ ७६ ॥

भद्र॑ङ्कर्णे॒भिः शृ॒णुयाम॑ दे॒वाः । भद्रं॑ पश्येमा॒ऽक्षभिर्यज॑त्राः ।
 स्थिरैरङ्गै॑स्तुष्टुवा॒ग्सस्तनू॑भिः । व्यशेम॑ दे॒वहितं॑ यदायुः । स्व॒स्ति न
 इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वाः । स्व॒स्ति नः पू॒षा विश्व॑वे॒दाः । स्व॒स्तिनस्ता॑क्ष्यो
 अरि॑ष्टनेमिः । स्व॒स्ति नो बृ॒हस्पति॑र्दि॒घातु । के॒तवो अरु॑णासश्च । ऋ॒षयो
 वात॑र॒शनाः । प्र॒तिष्ठा॑गं॒शत॑घा हि । स॒माहि॑तासो स॒हस्र॑धाय॒सम् । शि॒वा
 न॒शन्त॑मा भवन्तु । दि॒व्या आप॑ ओष॒धयः । सु॒मृ॒डीका॑ सर॒स्वति ।
 मा ते॒ व्योम॑ स॒न्दृशि ॥ ७७ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २१ ॥

योऽपां पुष्पं वेद । पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति ।
 चन्द्रमा वा अपां पुष्पम् । पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति । य एवं
 वेद । योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति । अग्निर्वा अपामाय-
 तनम् । आयतनवान् भवति । योऽग्नेरायतनं वेद ॥ ७८ ॥

आयतनवान् भवति । आपो वा अग्नेरायतनम् । आयतनवान्
 भवति । य एवं वेद । योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति ।

वायुर्वा अपामायतनम् । आयतनवान् भवति । यो वायोरायतनं वेद ।
 आयतनवान् भवति ॥ ७९ ॥

आपो वै वायोरायतनम् । आयतनवान् भवति । य एवं वेद ।
 योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति । असौ वै तपन्नपामायतनम् ।
 आयतनवान् भवति । योऽमुष्य तपत आयतनं वेद । आयतनवान्
 भवति । आपो वा अमुष्य तपत आयतनम् ॥ ८० ॥

आयतनवान् भवति । य एवं वेद । योऽपामायतनं वेद ।
 आयतनवान् भवति । चन्द्रमा वा अपामायतनम् । आयतनवान् भवति ।
 यश्चन्द्रमस आयतनं वेद । आयतनवान् भवति । आपो वै चन्द्रमस
 आयतनम् । आयतनवान् भवति ॥ ८१ ॥

य एवं वेद । योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति ।
 नक्षत्राणि वा अपामायतनम् । आयतनवान् भवति । यो नक्षत्राणा-
 मायतनं वेद । आयतनवान् भवति । आपो वै नक्षत्राणामायतनम् ।
 आयतनवान् भवति । य एवं वेद ॥ ८२ ॥

योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति । पर्जन्यो वा
अपामायतनम् । आयतनवान् भवति । यः पर्जन्यस्यायतनं वेद ।
आयतनवान् भवति । आपो वै पर्जन्यस्याऽऽयतनम् । आयतनवान्
भवति । य एवं वेद । योऽपामायतनं वेद ॥ ८३ ॥

आयतनवान् भवति । संवत्सरो वा अपामायतनम् । आयतन-
वान् भवति । यस्संवत्सरस्यायतनं वेद । आयतनवान् भवति । आपो
वै संवत्सरस्यायतनम् । आयतनवान् भवति । य एवं वेद । योऽप्सु
नावं प्रतिष्ठितां वेद । प्रत्येव तिष्ठति ॥ ८४ ॥

इमे वै लोका अप्सु प्रतिष्ठिताः । तदेषाऽभ्यनूक्ता ।
अपांग्रसमुदयगंसन् । सूर्यं शुक्रगंसमाभृतम् । अपांग्रसस्य यो रसः ।
तं वो गृह्णाम्युत्तममिति । इमे वै लोका अपांग्रसः । तेऽमुष्मिन्नादित्ये
समाभृताः । जानुदग्नीमुत्तरवेदीङ्गत्वा । अपां पूरयित्वा गुल्फ-
दम्नम् ॥ ८५ ॥

पुष्करपर्णैः पुष्करदण्डैः पुष्करैश्च संगंस्तीर्य । तस्मिन्विहायसे ।
 अग्निं प्रणीयोपसमाधाधाय । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । कस्मात्प्रणीतेऽय-
 मग्निश्चीयते । साप्रणीतेऽयमप्सु ह्ययञ्चीयते । असौ भुवनेप्यनाहि-
 तामिरेताः । तमभित एता अवीष्टका उपदधाति । अग्निहोत्रे दर्शपूर्ण-
 मासयोः । पशुबन्धे चातुर्मास्येषु ॥ ८६ ॥

अथो आहुः । सर्वेषु यज्ञकतुप्पिति । एतद्ध स वा
 आहुश्शण्डिलाः । कमग्निश्चिनुते । सत्रियमग्निश्चिन्वानः । संवत्सरं
 प्रत्यक्षेण । कमग्निश्चिनुते । सावित्रमग्निश्चिन्वानः । अमुमादित्यं
 प्रत्यक्षेण । कमग्निश्चिनुते ॥ ८७ ॥

नाचिकेतमग्निश्चिन्वानः । प्राणान्प्रत्यक्षेण । कमग्निश्चिनुते ।
 चातुर्होत्रियमग्निश्चिन्वानः । ब्रह्म प्रत्यक्षेण । कमग्निश्चिनुते ।
 वैश्वसृजमग्निश्चिन्वानः । शरीरं प्रत्यक्षेण । कमग्निश्चिनुते । उपानु-
 वाक्यमाशुमग्निश्चिन्वानः ॥ ८८ ॥

इमान् लोकान्प्रत्यक्षेण । कमग्निञ्चिनुते । इममारुणकेतुक-
मग्निञ्चिन्वान इति । य एवासौ । इतश्चाऽमुतश्चाऽव्यतीपाती । तमिति ।
योऽग्नेर्मिथूया वेद । मिथुनवान्भवति । आपो वा अग्नेर्मिथूयाः ।
मिथुनवान्भवति । य एवं वेद ॥ ८९ ॥

॥ श्रीछाया-सुवर्चलांबासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २२ ॥

आपो वा इदमासन्तसलिलमेव । स प्रजापतिरेकः पुष्करपणे
समभवत् । तस्यान्तर्मेनसि कामस्समवर्तत । इदंगंसृजेयमिति । सतस्मा-
द्यत्पुरुषो मनसाभिगच्छति । तद्वाचा वदति । तत्कर्मणा करोति ।
तदेवाऽभ्यनूत्ता । कामस्तदग्रे समवर्तताधि । मनसो रेतः प्रथमं
यदासीत् ॥ ९० ॥

सतो बन्धुमसति निरविन्दन् । हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषेति ।
उपैनन्ददुपनमति । यत्कामो भवति । य एवं वेद । तपोऽतप्यत ।
स तपस्तप्त्वा । शरीरमधूनुत । तस्य यन्मागंसमासीत् । सततोऽरुणाः
केतवो वातरशना ऋषय उदतिष्ठन् ॥ ९१ ॥

ये नस्त्रीः । ते वैखानसाः । ये वालाः । ते वालखिल्याः ।
 यो रसः । सोऽपाम् । अन्तरतः कूर्मं भूतगंसर्पन्तम् । तमब्रवीत् । मम
 वैत्वङ्मागंसा । समभूत् ॥ ९२ ॥

नेत्यब्रवीत् । पूर्वमेवाहमिहासमिति । तत्पुरुषस्य पुरुषत्वम् ।
 स सहस्रशीर्षा पुरुषः । सहस्राक्षस्सहस्रपात् । भूत्वोदतिष्ठत् । तम
 ब्रवीत् । त्वं वै पूर्वगंसमभूः । त्वमिदं पूर्वं कुरुष्वेति । स इत
 आदायापः ॥ ९३ ॥

अञ्जलिना पुरस्तादुपादधात् । एवाह्येवेति । तत आदित्य
 उदतिष्ठत् । सा प्राची दिक् । अथारुणः केतुर्दक्षिणत उपादधात् ।
 एवाह्यम् इति । ततो वा अग्निरुदतिष्ठत् । सा दक्षिणा दिक् ।
 अथारुणः केतुः पश्चादुपादधात् । एवाहि वायो इति ॥ ९४ ॥

ततो वायुरुदतिष्ठत् । सा प्रतीची दिक् । अथारुणः केतुरुत्तरत
 उपादधात् । एवाहीन्द्रेति । ततो वा इन्द्र उदतिष्ठत् । सोदीची दिक् ।
 अथारुणः केतुर्मध्य उपादधात् । एवाहि पूषन्निति । ततो वै
 पूषोदतिष्ठत् । सेयन्दिक् ॥ ९५ ॥

अथारुणः केतुरुपरिष्ठादुपादधात् । एवाहि देवा इति ।
ततो दैवमनुष्याः पितरः । गन्धर्वाप्सरसश्चोदतिष्ठन् । सोर्ध्वा दिक् ।
या विप्रुषो विपरापतन् । ताभ्योऽसुरा रक्षागंसि पिशाचाश्चोदतिष्ठन् ।
तस्मात्ते पराभवन् । विप्रुड्भ्यो हि ते समभवन् । तद्देवाभ्यनूक्ता ॥ ९६ ॥

आपो ह यद्बृहतीर्गर्भमायन् । दक्षन्दधाना जनयन्तीस्स्वयंभुम् ।
तत् इमेऽद्वयसृज्यन्त सर्गाः । अद्भ्यो वा इदं समभूत ।
तस्मादिदं सर्वं ब्रह्म स्वयंभ्विति । तस्मादिदं सर्वं शिथिलमिवाऽध्रुवं-
मिवाभवत् । प्रजापतिर्वाव तत् । आत्मनात्मानं विधाय । तद्देवानुप्राविशत् ।
तद्देवाभ्यनूक्ता ॥ ९७ ॥

विधाय लोकान् विधाय भूतानि । विधाय सर्वाः प्रदिशो-
दिशश्च । प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य । आत्मनात्मानमभिसंवि-
वेशेति । सर्वमेवेदमाप्त्वा । सर्वमवरुध्य । तद्देवानुप्राविशति । य-
एवं वेद ॥ ९८ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्री सूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २३ ॥

चतुष्टय्य आपो गृह्णाति । चत्वारि वा अपाङ्गरूपाणि । मेघो
 विद्युत् । स्तनयिन्नुर्वृष्टिः । तान्येवावर्तुन्धे । आतपति वर्ष्या गृह्णाति ।
 ताः पुरस्तादुपदधाति । एता वै ब्रह्मवर्चस्या आपः । मुखत एव ब्रह्म-
 वर्चसमवर्तुन्धे । तस्मान्मुखतो ब्रह्मवर्चसितरः ॥ ९९ ॥

कूप्या गृह्णाति । ता दक्षिणत उपदधाति । एता वै तेजस्वि-
 नीरापः । तेज एवाऽस्य दक्षिणतो दधाति । तस्माद्दक्षिणोऽर्धस्तेजस्वितरः ।
 स्थावरा गृह्णाति । ताः पश्चादुपदधाति । प्रतिष्ठिता वै स्थावराः ।
 पश्चादेव प्रतितिष्ठति । वहन्तीर्गृह्णाति ॥ १०० ॥

ता उत्तरत उपदधाति । ओजसा वा एता वहन्तीरिवोद्धतीरिव
 आकूजतीरिव धावन्तीः । ओज एवाऽस्योत्तरतो दधाति । तस्मादुत्त-
 रोऽर्ध ओजस्वितरः । संभार्या गृह्णाति । ता मध्य उपदधाति ।
 इयं वै संभार्याः । अस्यामेव प्रतितिष्ठति । पल्वल्या गृह्णाति । ता
 उपरिष्ठादुपादधाति ॥ १०१ ॥

असौ वै पल्वल्याः । अमुप्यमेव प्रतितिष्ठति । दिक्षूपदधाति ।
दिक्षु वा आपः । अन्नं वा आपः । अद्भ्यो वा अन्नञ्जायते । यदे-
वाद्भ्योऽन्नञ्जायते । तदवरुन्धे । तं वा एतमरुणाः केतवो वातरशना
ऋषयोऽचिन्वन् । तस्मादारुणकेतुकः ॥ १०२ ॥

तदेषाभ्यनूक्ता । केतवो अरुणासश्च । ऋषयो वातरशनाः ।
प्रतिष्ठागंशतधाहि । समाहितासो सहस्रधायसमिति । शतशश्चैव सहस्रशश्च
प्रतितिष्ठति । य एतमग्निश्चिनुते । य उचैनमेमं वेद ॥ १०३ ॥

श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनारायण स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २४ ॥

जानुदग्नीमुत्तरवेदीङ्घ्रात्वा । अपां पूरयति । अपागंसर्वत्त्वाय ।
पुष्करपर्णगुरुकमं पुरुषमित्युपदधाति । तपो वै पुष्करपर्णम् । सत्यगं-
रुक्मः । अमृतं पुरुषः । एतावद्वा वास्ति । यावदेतत् । यावदेवास्ति ॥

तदवरुन्धे । कूर्ममुपदधाति । अपामेव मेघमवरुन्धे । अथौ
स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । आपमापामपस्सर्वाः । अस्मादस्मादितोऽमुतः ।

अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च । सहसञ्चस्करद्विया इति । वाय्वश्चा रश्मिपतयः ।
लोकं पृणच्छिद्रं पृण ॥ १०५ ॥

यास्तिस्रः परमजाः । इन्द्रघोषा वो वसुभिरेवाह्येवेति ।
पञ्चचितय उपदधाति । पाङ्क्तोऽग्निः । यावानेवाग्निः । तच्चिनुते ।
लोकं गृणया द्वितीया मुपदधाति । पञ्च पदा वै विराट् । तस्या
वा इयं पादः । अन्तरिक्षं पादः । द्यौः पादः । दिशः पादः ।
परोरजाः पादः । विराज्येव प्रतितिष्ठति । य एतमग्निश्चिनुते । य
उचैनमेवं वेद ॥ १०६ ॥

॥ श्री छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २५ ॥

अग्निं प्रणीयोपसमाधाय । तमभित एता अवीष्टका उपदधाति ।
अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः । पशुबन्धे चातुर्मास्येषु । अथो आहुः ।
सर्वेषु यज्ञकतुष्विति । अथ हस्माहारुणस्वायंभुवः । सावित्रः
सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे । नाना वा एतेषां वीर्याणि ।
कमग्निश्चिनुते ॥ १०७ ॥

स॒त्रि॒यम॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वानः । क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नुते । सा॒वि॒त्रम॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वानः ।
 क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नुते । ना॒चि॒केत॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वानः । क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नुते । चा॒तु॒र्-
 ह॒ो॒त्रि॒यम॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वानः । क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नुते । वै॒श्व॒सृ॒जम॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वानः ।
 क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नुते ॥ १०८ ॥

उ॒पा॒नु॒वा॒क्य॒मा॒शु॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वानः । क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नुते । इ॒म॒मा॒रु॒ण-
 के॒तु॒क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वान इति । वृ॒षा वा अ॒ग्निः । वृ॒षा॒णौ स॒गं॒स्फा॒लयेत् ।
 ह॒न्ये॒ता॒स्य य॒ज्ञः । तस्मा॒न्ना॒नु॒ष॒ज्यः । सो॒त्तर॒वे॒दिषु॒ क्र॒तुषु॒ चि॒न्वीत ।
 उ॒त्तर॒वे॒द्या॒गं॒ह्य॒ग्नि॒श्ची॒यते॑ । प्र॒जा॒का॒म॒श्चि॒न्वीत ॥ १०९ ॥

प्रा॒जा॒प॒त्यो वा ए॒षोऽग्निः॑ । प्रा॒जा॒प॒त्याः प्र॒जाः । प्र॒जा॒वा॒न
 भ॒वति॑ । य ए॒वं वेद॑ । प॒शु॒का॒म॒श्चि॒न्वीत । सं॒ज्ञा॒नं वा ए॒तत्
 प॒शूना॑म् । यदा॒पः । प॒शूना॑मे॒व सं॒ज्ञा॒नेऽग्नि॒ञ्चि॒नुते । प॒शु॒मा॒न भ॒वति॑ ।
 य ए॒वं वेद॑ ॥ ११० ॥

वृ॒ष्टि॒का॒म॒श्चि॒न्वीत । आ॒पो वै वृ॒ष्टिः । प॒र्जन्यो॑ व॒रु॒षुको
 भ॒वति॑ । य ए॒वं वेद॑ । आ॒म॒या॒वी चि॒न्वीत । आ॒पो वै मे॒ष॒ज॒म् ।

भेषजमेवास्मै करोति । सर्वमायुरेति । अभिचरगंश्चिन्वीत । वज्रो
वा आपः ॥ १११ ॥

वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरति । स्तृणुत एनम् । तेजस्कामो
यशस्कामः । ब्रह्मवर्चसकामस्स्वर्गकामश्चिन्वीत । एतावद्वा वांस्ति ।
यावदेतत् । यावदेवास्ति । तदवरुन्धे । तस्यैतद्व्रतम् । वर्षति
न धावेत् ॥ ११२ ॥

अमृतं वा आपः । अमृतस्यानन्तरित्यै । नाप्सु मूत्रपुरी-
षङ्क्यात् । न निष्ठीवेत् । न विवसनस्सनायात् । गुह्यो वा
एषोऽग्निः । एतस्याग्नेरनन्तिदाहाय । न पुष्करपर्णानि हिरण्यं वाऽधि-
तिष्ठेत् । एतस्याग्नेरनभ्यारोहाय । न कूर्मस्याशनीयात् । नोदकस्या-
घातुकान्येनमोदकानि भवन्ति । अघातुका आपः । य एतमग्निञ्चिनुते ।
य उचैनमेवं वेद ॥ ११३ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा समेत श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २६ ॥

इमानु॑कं भुव॑ना सी॒षधे॑म । इन्द्र॑श्च वि॒श्वे च दे॒वाः । यज्ञ॑ञ्च
नस्तन्व॑ञ्च प्रजा॑ञ्च । आ॒दि॒त्यैरिन्द्र॑स्सह सी॒षधा॑तु । आ॒दि॒त्यैरिन्द्र॑स्सग॑णो
मरु॑द्भिः । अ॒स्माकं॑ भू॒त्ववि॒ता त॒नूना॑म् । आ॒प्त॒वस्व॑ प्र॒प्त॒वस्व॑ ।
आ॒ण्डीभ॑व ज॒ मा मु॒हुः । सु॒खादी॑न्दुःखनि॒धना॑म् । प्र॒तिमु॑ञ्चस्व
स्वां पु॒रम् ॥ ११४ ॥

मरी॑चयस्स्वायंभु॒वाः । ये शरी॑राण्य॒कल्प॑यन् । ते ते दे॒हक॑ल्पयन्तु ।
मा च॑ ते ख्या॒स्म ती॑रिषत् । उत्ति॑ष्ठत॒ मा स्व॑प्त । अ॒ग्निमि॑च्छ॒ध्वं
भा॒रताः॑ । रा॒ज्ञस्सो॑मस्य तृ॒प्तासः॑ । सूर्ये॑ण स॒युजो॑षसः । यु॒वा सु॒वासीः॑ ।
अ॒ष्टाच॑क्रा नव॒द्वारा ॥ ११५ ॥

दे॒वानां॑ पू॒र्यो॒ध्या । तस्या॑गंहि॒रण्म॑यः को॒शः । स्व॒र्गो लो॒को
ज्योति॑षाऽऽवृ॒तः । यो वैतां॑ ब्रह्म॒णो वे॒द । अ॒मृते॑नाऽऽवृ॒तां पु॑रीम् ।
तस्मै॑ ब्रह्म च ब्रह्मा च । आ॒युः की॒र्तिं प्र॑जान्द॒दुः । वि॒भ्राज॑मानाना॒गं-
ह॒रिणी॑म् । य॒शसा॑ सं॒परी॑वृ॒ताम् । पु॒रगं॑हि॒रण्म॑यीं ब्र॒ह्मा ॥ ११६ ॥

वि॒वेशा॑ऽप॒राजि॑ता । प॒राडे॑त्य॒ज्याम॑यी । प॒राडे॑त्य॒नाश॑की । इ॒ह-
चा॑मु॒त्रचान्वे॑ति । वि॒द्वान्दे॒वासुरा॑नु॒भया॑न् । यत्कु॑मा॒री म॒न्द्रय॑ते । यद्यो-

षिद्यत्यतिव्रता । अरिष्टं यत्किञ्च क्रियते । अमिस्तदनुवेधति । अश्रुता-
सश्रुतासश्च ॥ ११७ ॥

यज्वानो येऽप्ययज्वनः । स्वर्यन्तो नापैक्षन्ते । इन्द्रमग्निञ्च ये
विदुः । सिकता इव संयन्ति । रश्मिभिस्समुदीरिताः । अस्माल्लोका
दमुष्माञ्च । ऋषिभिरदात्पृश्निभिः । अपेत वीत वि च सर्पतातः ।
येऽश्व्यपुराणा ये च नूतनाः । अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तम् ॥ ११८ ॥

यमो ददात्ववसानमस्मै । नृ मुणन्तु नृपात्वर्यः । अकृष्टा ये च
कृष्टजाः । कुमारीषु कनीनीषु । जारिणीषु च ये हिताः ।
रेतःपीता आण्डपीताः । अङ्गरेषु च ये हुताः । उभयान् पुत्रपौत्रकान् ।
युवेऽहं यमराजान् । शतमिन्नु शरदः ॥ ११९ ॥

अदो यद्ब्रह्म विलम्बम् । पितृणाञ्च यमस्य च । वरुणस्याश्वि-
नोरग्नेः । मरुताञ्च विहाय माम् । कामप्रयवणं मे अस्तु । स
शेवास्मि सनातनः । इति नाको ब्रह्मिश्चवो* रायो धनम् । पुत्रानापो
देवीरिहाऽऽहिता ॥ १२० ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २७ ॥

विशीर्ष्णीङ्गृध्रशीर्ष्णीञ्च । अपेतो निर्ऋतिगंहथः । परिबाघं
धेतकुक्षम् । निजङ्घगंशबलोदरम् । स तान् वाच्यायै सह । अग्ने
नारय सन्दर्शः । ईर्ष्यासूये बुभुक्षाम् । मन्युं कृत्याञ्च दीधिरे । रथेन
किंशुकावता । अग्ने नारय सन्दर्शः ॥ १२१ ॥

॥ श्रीछायासुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २८ ॥

पर्जन्याय प्रगायत । दिवस्पुत्राय मीढुषे । स नो यवस-
मिच्छतु* । इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे । हृदो अस्त्वन्तरन्तद्युयोत ।
मयोभूर्वातो विश्वकृष्टयस्सन्त्वस्मे । सुपिप्पला ओषधीर्देवगोपाः । यो
गर्ममोषधीनाम् । गवाङ्कृणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् ॥ १२२ ॥

॥ श्रीछाया-सुवर्चलाम्बासमेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ २९ ॥

पुनर्ममैत्विन्द्रियम् । पुनरायुः पुनर्भगः । पुनर्ब्राह्मणं मेतु
 मा । पुनर्द्रविणमैतु मा । यन्मेऽद्य रेतः पृथिवीमस्कान् । यदोष-
 धीरप्यस्मरद्यदापः । इदन्तत्पुनराददे । दीर्घायुत्वाय वर्चसे । यन्मे
 रेतः प्रसिच्यते । यन्म आजायते पुनः । तेन माममृतङ्कुरु । तेन
 सुप्रजसङ्कुरु ॥ १२३ ॥

॥ श्री छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ३० ॥

अद्भ्यस्तिरोधाऽजायत । तवं वैश्रवणस्सदा । तिरोधेहि
 सप्तान्नः । ये अपोऽभ्रन्ति केचन । त्वाष्ट्रीं मायां वैश्रवणः ।
 रथगंसहस्रबन्धुरम् । पुरुश्चक्रगंसहस्राश्वम् । आस्थायायाहि नो बलिम् ।
 यस्मै भूतानि बलिमावहन्ति । घनङ्गवो हस्तिहिरण्यमश्वान् ॥ १२४ ॥

असाम सुमतौ यज्ञियस्य । श्रियं विभ्रतोऽन्नमुखीं विराजम् ।
 सुदर्शने च क्रौञ्चे च । मैनागे च महागिरौ । *सतद्वाट्टारगमन्ता ।
 संगुहार्यन्नगरं तवं । इति मन्त्राः । कल्पोऽत ऊर्ध्वम् । यदि बलिङ्ग-
 हेरत् । हिरण्यनाभये वितुदये कौबेरायाय बलिः ॥ १२५ ॥

सर्वभूताधिपतये नम इति । अथ बलिगृहत्वोपतिष्ठेत् । क्षत्रं वैश्रवणः । ब्राह्मणा वयगुंस्मः । नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः । अस्मात्प्रविश्यान्नमद्भीति । अथ तमग्निमादधीत । यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुज्जीत । तिरोधा भूः । तिरोधा भुवः ॥ १२६ ॥

तिरोधास्स्वः । तिरोधा भूर्भुवस्स्वः । सर्वेषां लोकानामाधिपत्ये सीदेति । अथ तमग्निमिन्धीत । यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुज्जीत । तिरोधा भूस्स्वाहा । तिरोधा भुवस्स्वाहा । तिरोधास्स्वस्वाहा । तिरोधा भूर्भुवस्स्वस्वाहा । यस्मिन्नस्य काले सर्वा अहुतीर्हुता भवेयुः ॥ १२७ ॥

अपि ब्राह्मणमुखीनाः । तस्मिन्नहः काले प्रयुज्जीत । परस्सुस-
जनाद्वेपि । मास्म प्रमाद्यन्तमाध्यापयेत् । सर्वार्था-स्सिद्ध्यन्ते । य एवं वेद । क्षुध्यन्निदमजानताम् । सर्वार्था न सिद्ध्यन्ते । यस्ते विधातुको आता । ममान्तरर्हदये श्रितः ॥ १२८ ॥

तस्मा इममग्रपिण्डं जुहोमि । स मेऽर्थान्मा विवधीत् । मग्नि स्वाहा । राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिने । नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे ।

स मे कामान्कामकामाय मह्यम् । कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु ।
 कुबेराय वैश्रवणाय । महाराजाय नमः । केतवो अरुणासश्च । ऋषयो
 वातरशनाः । प्रतिष्ठागंशतर्धा हि । समाहितासो सहस्रवार्यसम् ।
 शिवानश्शन्तमा भवन्तु । दिव्या आप ओषधयः । सुमृडीका सरस्वति ।
 मा ते व्योम सन्दृशि ॥ १२९ ॥

॥ श्री छायासुवर्चलाम्बा-समेत-श्रीसूर्यनारायण-स्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ३१ ॥

संवत्सरमेतद्भूतचरेत् । द्वौ वा भासौ । नियमस्समासेन ।
 तस्मिन्नियमविशेषाः । त्रिषणमुदकोपस्पर्शी । चतुर्थकालपानभक्त-
 स्यात् । अहरहर्वा भैक्षमश्नीयात् । औदुम्बरीभिस्समिद्धिरग्निं परि-
 चरेत् । पुनर्माभैत्त्विन्द्रियमित्येतेनाऽनुवाकेन । उद्धृतपरिपूताभिरद्भिः
 कार्यङ्कुर्वीत ॥ १३० ॥

अंसञ्चयवान् । अग्रे वायवे सूर्याय । ब्रह्मणे प्रजापतये ।
 चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यः । ऋतुभ्यस्संवत्सराय । वरुणायारुणायैति व्रतहोमाः ।

प्रवर्ग्यवदादेशः । अरुणाः काण्डक्रषयः । अरण्येऽधीयीरन् । भद्रक्लृणे-
भिरिति द्वे जपित्वा ॥ १३१ ॥

महानाम्नीभिरुदकगंसंगस्पश्य । तमाचर्यो दद्यात् । शिवा-
नश्शान्तमेत्येषधीरालभते । सुमृडीकेति भूमिम् । एवमपवर्गे । घेनुर्द-
क्षिणा । कगंसं वासश्च क्षौमम् । अन्यद्वा शुक्लम् । यथाशक्ति वा ।
एवगंस्वाध्यायवर्मेण । अरण्येऽधीयोत । तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी
पुण्यो भवति ॥ १३२ ॥

श्री छायासुवर्चलाम्बा-समेत-श्रीसूर्यनारायणस्वामिने नमः ॥

॥ ओं नमो नारायणाय ॥ ३२ ॥

भद्रक्लृणोभिश्शृणुयाम देवाः । भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरै
रङ्गैस्तुण्डुवागंसस्तनूभिः । व्यशेम देवहितं यदायुः ॥ स्वस्ति न इन्द्रो
वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेभिः ।
स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ १३३ ॥

॥ ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

भानो भास्कर मार्ताण्ड चण्डरश्मे दिवाकर ।
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं त्रियं पुत्रांश्च देहि मे ॥

धृतपद्मद्वयं भानुं तेजोमण्डलमध्यगम् ।
 सर्वाधिव्याधिशमनं छायाश्लिष्टतनुं भजे ॥

सौरमण्डल-मध्यस्थं साम्बं संसार-भेषजम् ।
 नीलग्रीवं विरूपाक्षं नमामि शिवमव्ययम् ॥

॥ श्रीः ॥

॥ नवग्रहनमस्कारमन्त्राः ॥

—०—

शुक्रांबरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।

प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥

ओं भूः, ओं भुवः, ओं सुवः, ओं महः, ओं जनः, ओं तपः,
ओं ओं सत्यम् । ओं तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो
नः प्रचोदयात् । ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम् ॥

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं आदित्यादि-
नवग्रहदेवता-प्रसादसिद्धयर्थं आदित्यादि-नवग्रहनमस्कारान् करिष्ये ॥
(इति संकल्प्य)

ओं आसत्येन रजसा वर्तमानो निवेश्यन्नमृतं मर्त्यञ्च ।
हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽदेवो याति भुवना विपश्यन् ॥ अग्निं दूतं
वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् । येषामीशे
पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत च द्विपदाम् । निष्क्रीतोऽयं यज्ञियं
भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु ॥ ओं अधिदेवता-प्रत्यधिदेवता-
सहिताय आदित्याय नमः ॥ १ ॥

ओं, अ॒भि॒र्मूर्द्धा॑ द्वि॒वः क॒कुत्प॑तिः पृ॒थि॒व्या अ॒यम् । अ॒पा॒गं-
 रेता॑गंसि जि॒न्वति ॥ स्यो॒ना पृ॒थि॒वि भ॒वाऽनृ॑क्षरा नि॒वेश॑नी ।
 यच्छा॑न॒शर्म॑ स॒प्रथाः ॥ क्षेत्र॑स्य पति॒ना व॒यगं॑हि॒तेने॑व जयामसि । गा॒मश्च॑
 पोष॑यित्वा स नो मृ॒डाती॑दृशे ॥ ओं अ॒धिदे॒वता-प्र॒त्यधि॑दे॒वता-
 स॒हिता॑य अ॒ङ्गार॑काय नमः ॥ २ ॥

ओं, प्र॒क्व॑शु॒क्राय॑ भानवे भ॒रध्व॑गं॒हव्यं॑ म॒तिच्चा॒मये॑ सु॒पूत॑म् । यो
 दै॒व्यानि॑ भा॒नुषा॑ ज॒नूगं॑ष्यत॒र्विश्वा॑नि वि॒द्म ना जि॑गाति ॥ इ॒न्द्रा॒णीमा॒सु
 ना॒रिषु॑ सु॒प॒नीम॑हम॒श्रव॑म् । न ह्य॒स्या अ॒पर॑ञ्चन ज॒रसा॑ म॒रते॑ पतिः ॥
 इ॒न्द्रं वो वि॒श्वत॑स्प॒रि ह॒वाम॑हे जने॒भ्यः । अ॒स्माक॑मस्तु के॒वलः ॥
 ओं अ॒धिदे॒वता-प्र॒त्यधि॑दे॒वता-स॒हिता॑य शु॒क्राय॑ नमः ॥ ३ ॥

ओं, आ॒प्याय॑स्व स॒मेतु॑ ते वि॒श्वत॑स्सोम वृ॒ष्णि॒यम् । भ॒वा
 वा॒जस्य॑ सं॒गथे ॥ अ॒प्सु मे सोमो॑ अ॒ब्रवी॑दन्त॒र्विश्वा॑नि भेष॒जा । अ॒ग्निञ्च॑
 वि॒श्वशं॑सु॒वमा॑पश्च वि॒श्वमेष॑जीः ॥ गौरी॑ मि॒माय॑ स॒ल्लि॒लानि॑ तक्ष॒त्येक॑पदी
 द्वि॒पदी॑ सा चतु॑ष्पदी । अ॒ष्टा॒पदी॑ न॒वप॑दी बभू॒वुषी॑ स॒हस्रा॑क्षरा प॒रमे॑
 व्यो॑मन् ॥ ओं, अ॒धिदे॒वता-प्र॒त्यधि॑दे॒वता-स॒हिता॑य सो॒माय॑ नमः ॥ ४ ॥

ओं, उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृह्येनमिष्टापूर्ते सगंस्तृजेथामयञ्च ॥
 पुनःकृण्वगंस्त्वा पितरं युवानमन्वातागंसीत्त्रयि तन्तुमेतम् ॥ इदं विष्णुर्वि
 चक्रमे त्रेधा निदधे पदम् । समूढमस्य पागंसुरे ॥ विष्णो रराटमसि
 विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोश्शजज्त्रेस्थो विष्णोस्स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि
 विष्णवे त्वा ॥ ओं अधिदेवता-प्रत्यधिदेवता-सहिताय बुधाय नमः ॥ ५ ॥

ओं, बृहस्पते अतियदर्यो अर्हाद्द्युमद्विभाति कतुमज्जनेषु ।
 यद्दीदयच्छवसर्तप्रजात तदस्मासु द्रविणन्वेहि चित्रम् ॥ इन्द्रमस्त्व इह
 पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबस्सुतस्य । तव प्रणीती तव शूरशर्मन्ना-
 विवासन्ति कवयस्सुयज्ञाः ॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतस्सुरुचो
 वेन आवः । सबुध्निया उपमा अस्य विष्ठास्सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥
 ओं अधिदेवता-प्रत्यधिदेवता-सहिताय बृहस्पतये नमः ॥ ६ ॥

ओं, शन्नो देवीरभिष्टय आपा भवन्तु पीतये । शंयोरभिसंवन्तु
 नः ॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुगस्तन्नो अस्तु वयगंस्याम पतयो रयीणाम् ॥ इमं
 ममस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोमिः पितृभिस्सविदानः । आत्वा मन्त्राः

कविशस्ता वहन्त्वेना रजन् हविषा मादयस्व ॥ ओं, अधिदेवता-
प्रत्यधिदेवता-सहिताय शनैश्चराय नमः ॥ ७ ॥

ओं, कया नशित्र आमुवदूती सदावृधस्सखी । कया शचिष्ठया
बृता ॥ आयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसनन्सातरं पुनः । पितरञ्च प्रयन्त्सुवः ॥
यते देवी निर्ऋतिराबन्ध दाम ग्रीवास्वविचर्यम् ॥ इदन्ते तद्विष्ट्या-
म्यायुषो न मध्यादथाजीवः पितुर्मद्वि प्रमुक्तः ॥ ओं, अधिदेवता-
प्रत्यधिदेवता-सहिताय राहवे नमः ॥ ८ ॥

ओं, केतुङ्कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्विरजा-
यथाः ॥ ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिविमाणं महिषो मृगाणाम् ।
श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन् ॥ सचित्रचित्रं
चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् । चन्द्रं रयिं पुरुवीरं बृहन्तं
चन्द्रचन्द्राभिर्गृणते युवस्व ॥ ओं, अधिदेवता-प्रत्यधिदेवता-सहितेभ्यः
केतुभ्यो नमः ॥

॥ ओ आदित्यादि नवग्रह-देवताभ्यो नमो नमः ॥

॥ नवग्रहनमस्कारमन्त्रपाठस्संपूर्णः ॥

Sanskrit Scripture Series

Each volume contains the original text in Devanagari English translation and copious notes as well as an elaborate introduction.

UPANISHADS

	Rs.	P.
ISVASYA UPANISHAD	2	00
KENA UPANISHAD	2	00
KATHA UPANISHAD	3	00
PRASNA UPANISHAD	2	00
MUNDAKA UPANISHAD	2	00
MANDUKYA UPANISHAD	2	00
TAITTIRIYA UPANISHAD	3	00
AITAREYA UPANISHAD	2	00
SVETASVATARA UPANISHAD	2	00
BRIHADARANYAKA UPANISHAD	9	00
CHANDOGYA UPANISHAD	15	00
MANDUKYA UPANISHAD WITH GAUDAPADA'S KARIKA AND SANKARA'S COMMENTARY (Translated by Swamy Nikhilananda)	15	00
MAHANARAYANOPANISHAD	(Calico) 7	00
	(Ordinary) 6	00
BRIHADARANYAKA UPANISHAD WITH SANKARA'S COMMENTARY by Swami Madhavananda	(Calico) 25	00
EIGHT UPANISHADS VOL. I (Isa, Kena, Katha Taittiriya) by Swami Gambhirananda	9	00
EIGHT UPANISHADS—VOL. II (Aitareya, Mundaka, Mandukya and Prasna) by Swami Gambhirananda	11	00
MINOR UPANISHADS	2	50

GITA

SRIMAD BHAGAVAD-GITA (With Sridhara's Glass. Translated by Swami Vireswarananda)	9	00
GITA by Swamy Swarupananda	9	00
POCKET GITA	3	00

Sri Ramakrishna Math, Mylapore, MADRAS-600004.

Sanskrit Scripture Series

Each volume contains the original text in Devanagari, English translation and copious notes as well as an elaborate introduction

Brahma-Sutras

BRAHMA SUTRA BHASYA OF SANKARACHARYA

Translated by Swami Gambhirananda

Rs. P.

30 00

BRAHMA-SUTRAS by Swami Vireswarananda

9 00

Miscellaneous

UPADESASAHASRI OF SANKARACHARYA

6 00

NARADA BHAKTHI SUTRAS

4 50

DEVI-MAHATMYAM

3 50

ATMABODHA OF SRI SANKARACHARYA Translated by

Swami Nikhilananda

8 00

VIVEKACHUDAMANI OF SRI SANKARACHARYA

Translated by Swami Madhavananda

6 00

VEDANTASARA OF SADANANDA Translated by Swami

Nikhilananda

3 75

DRIG-DRISYA-VIVEKA Translated by Swami

Nikhilananda

1 50

YATINDRAMATADIPIKA OF SRINIVASA DASA

(A Manual of Visishtadvaita)

7 00

VAIRAGYA-SATAKAM

1 50

VAKYAVRITTI

2 50

PANCADASI

(Ordinary)

18 00

(Calico)

24 00

Stotra Literature

SIVAMAHIMNAH STOTRAM

1 50

STOTRARATNA (Text and Translation)

0 75

DIVINE LIFE Selections from Sanskrit Scriptures by

Swami Yatiswarananda)

5 50

UNIVERSAL PRAYERS

(Ordinary)

4 00

(Calico Bound)

5 50

ALTER FLOWERS

(Ordinary)

5 50

(Calico)

8 50

Sri Ramakrishna Math, Mylapore, MADRAS-600004.

